

مونږ په لومړۍ، دوهمه او دريمه برخه کې د لرغونې آريائی ژبې (آريک) لرغونې کلمات د (پشائی) ژبې سره په پرتله کې وڅیړل او پرې وپوهیدو چې د وړاندې لرغونو زمانو یعنی د (آريانا ويجه) خخه تر ويدا د کتاب تر لیکلو پورې، پشائی ژبه خپل ژوند او شته والی څرگندوی. دا چې مونږ د پشائی ژبې ژوندی او مروج کلمات د آريک او ويدا پوری په اړوندو زړو کلماتو کې کټ مټ او کله کله مویه ورته بڼه په لاس راوړل او دا راته څرگنده شوه چې پشائی ژبه تر ويدا د آريائیانو د لرغونې کنبل شوی کتاب تر کنبلو پورې ژوندی وه او پشائی چې دواړه ژبې، هماغه یوه ژبه (آريک - پشائی) وی، دا په دې خاطر چې پکې کنبل شوی نومونه کټ مټ (پشائی - آريک) دی تر دی ځایه چې کومه څیړنه وشوه، داراته په ډاگه شوه

چې پشائی ژبه یوه لرغونې آريائی چې تر اوسه پوری د آريائیانو په لرغونې ټاټوبی د هندوکش دغرونو په سویلی لمنو کې د هماغه لومړی پیل خخه نیولې تر نن پوری یوه ژوندی او د پشائیانو د خبرو اترو د گیلو او قصو او دغم او درد یوه دردیدلې کړیدلی، خواره زاره او ورځ تر ورځی ویلې کیدونکی او کوچنی کیدونکی ژبه ده چې د پشائی ژبې لخوا ویل کیږی، چې په بل وټی هم ژبې سبب شوی، او د پشائیانو ویل کیږی چې د ويدا د کتاب لرغونې وییونه ئی پخپله ژبه کې تر اوسه پوری ژوندی ساتلی دی.

دا چې د اوستا کتاب هم یو تاریخی لرغونې آريائی کتاب دی، چې اوستا پوهانو پکې بنی بنی پلټنې کړیدی. د پوهانو د پلټنو په پایله کې دا جوتې شوې ده، چې اوستا د اريائی باختر او بخدی یوه زړه ژبه ده او ویل کیږی چې په باختر کې ځوانی ته رسیدلې ده. اوس زه غواړم چې پشائی ژبه د اوستا د ژبې سره په پرتله کې وڅیړم تر څو د پشائی ژبې ژوندیتوب د زردشت په دینی کتاب د اوستا په زمانه کې څرگند کړم. ددی کار لپاره

پکار دی چې د اوستا د ژبی لرغونی وییونه چی د پښتو د ادبیاتو په تاریخ کی راغلی دی او د پښتو ژبه ورسره په پرتله کی خپل شوې ده، په خپل وارد اوستا په کتاب کی راغلی کلمات د پشائی ژبی دکلماتو سره په پرتله کې وخیږم. او دا څرگنده کړم، چی پشائی ژبه لا د اوستا په زمانه کی هم یوه مقتدره، قوی او ژوندی ژبه وه. ددی ټکی د ثبوت لپاره به زه لومړی پخپله د (اوستا) نوم، چی اوستا پوهانو پکی ژورې او زړه پوری پلټنی او څیړنې کړیدی او خپل نظریات ئی دنوموړی نامه په هکله ورکړیدی څرگند کړم، چی د اوستا دنامه خپل زما دڅیړنیز کار پیل جوړوی او وروسته له هغې څخه به زه یواځې هغه نومومونه چی د اوستا د زمانې پورې اړه لری یو د بل سره به ئی په پرتله کې وخیږم او بیا به ئی بناغلو اوستا پوهانوته او د آریائی لرغونو ژبو ژب پوهانو ته به ئی وړاندی کړم. زه د ژبی د قواعدود اصولوسره کوم کارنلرم، یواځې غواړم د کلماتوهغه اړخ وخیږم کوم چی، د لغاتونو د ریښې پوری اړه لری یعنی د لغت ریښه په پشائی ژبه کی او د هغې پرتله د اوستا یا د بلې کومې لرغونې آریائی ژبې سره. پر ځای به وی چی لومړې د اوستا ژبې یا زند په هکله یو څه تاریخی معلومات وړاندی شی.

اوستا یا زند Avesta.Zend :

(دا ژبه په باختر کې له اصلی آریائی ژبې څخه د ویدی ژبې سره یو ځای او غبرگونی وزږیده، نویې باختری ژبه هم بولی، اوستائی له دی جهته بولی چې د اوستا د کتاب پخوانی او خورا زوړ ټوک «گاتپه» په دغه ژبه لیکل شوی دی. دغه ژبه (زند) بلل کیږی. مدقیقین وائی: د اوستا ژبې چی گاتپه پری لیکل شوی دی او دویدا ژبی ډیر فرق نشته او په جزوی اړولو او تبدیل چی معین اصول لری، دیوې ژبی یوه خبره په ها بله ژبه اړولای سو.

د اوستا ژبی په روحانی ډله او مقدسو کتابو اړه درلوده، او بیله پخپله اوستا بل کتاب او لیک په دغه ژبه ندی پاتې، که څه هم چی د اوستا کتاب او د زردشت دین په ایران کې خپاره سول، مگر ترایرانی هخامنشی دوری (۷۳۰ - ۳۳۰ ق م) وروسته چی سکندر پر ایشیا

مسلط شو، نو د اوستا نسخې هم ورکې شوې مگر وروسته بیا د اردشیر ساسانی (۲۱۱-۲۲۶ع) په امر اوستا راغونډه شوه، نو له دغه جهت اوس داوستا زور متن ندی پاتې، فقط د گاتپه برخه ئی زړه او د زردشت قول بلل کیږی.

دا ژبه اوستا بلل کیږی، چې شرح ئی وروسته راخی، په حقیقت کی زند د اوستا پهلوی شرح وه، چې وروسته دا دوه نومونه په گډه «زند اوستا» د متن په اصلی ژبه اطلاق شوه، که نه وی پخپله زند د اوستاد تفسیر ژبه، یعنی پهلوی ده. دی پهلوی تفسیر یو بل تفسیر هم درلود، چې هغه د (پیتی، زنتی) یعنی (مکرر تشریح) یا (پازند) بولی. ددی تفسیر ابهام تر پهلوی لږ دی او هم ئی رسم الخط واضح دی، (پازند) له پهلوی څخه لږ څه بیلتون لری او ټول کتب چې پکی موجود دی، د پهلوی نسخو تفاسیر او شرح دی. ددی ملاحظاتو څخه داسی بنکاري چی لومړنی اوستا چې د زردشت دعصر ژبه وه، او د اوستا کتاب پری کنبل سوی وو، ورو ورو له باختره شاو خوا خپره سوه، په ایران کې زړه پارسو (فرس قدیم) رواج سوه وروسته پهلوی ژبه او پازند ځنی راووتې په حقیقت کی اوس د زړی باختری اوستائی ژبی اثار ندی پاتې. گاتپه چی د اوستا یو ټوک دی د محقیقینو په قول هغی زړی باختری اوستا ته نژدی دی). (148)

(باختری اوستا هغه کتاب و، چې زردشت په بخدی کی وکینن او د هغه وخت باختری پاچا گشتاسپ دده دین ومانه او ټول د زردشت قوانین ئی دغویو پرخرمن وکنبل او هری خواته ئی ولیږل). (149)

تر دی ځای پوری د اوستا د کتاب په هکله، چی زمونږ په گران هیواد افغانستان کی لیکل شوی او د لرغونو آریائیانو د زردشت پیغمبر پوری ئی اړه درلوده، د نوموړی کتاب د ډیرو مشرحو معلوماتو لپاره بنائی دپښتو د ادبیاتو تاریخ ته مراجعه وشی. څرنګه چی مخکی می هم یادونه کړې، چې زما کار یواځی د اوستا او د اوستا پوری ورته کلماتو سره، چې د پوهانو لخوائی یادونه شوې څیږم.

د اوستا پوهانو د اوستا د نوم په هکله زړه پوری څرگندونی کړیدی، ددی لپاره چی زما د څیړنی موضوع ښه بشپړه شی، بنائی چی لومړی د اوستا دنوم په هکله د پوهانو نظریات

راټول کړم او ورپسې به خپل نظر د اوستا د نامه په هکله د پشائی ژبی له پلوه د اوستا محترمو پوهانو او څیړنکی ته په پرتله کی وړاندی کړم. د اوستا کلمه:

(تر هرڅه دمخه به د اوستا نوم تر تحلیل او څیړنې لاندی راولو، د مخه در ښکاره سوی ده ،چی دا کلمه ډیره زړه ده او د آریائی باخت له پخوانو اثارو څخه ده.

ددی کلیمې په معنی او لغوی تحلیل پوهان ډلی ډلی دی، هر چا یوه توجه ورته کړیده او اشکال ئی هم مختلف را نقل شوې دی، اوستا، ابستا، استا، ادستا، افستا، اپستاد پهلوی شکل ئی (اوپستاک) دی چی ډار مستیپر (اپستاک) ذکر کړیدی (ضبط) په سریانی ژبه (اپستاگا) او په عربی کی (ابستاف) دی او لکه محققین چی وائی:

ددی نامه ذکر د ساسانی دورې د مخه په بل اثر کی نشته؛ فقط یو عالم او پرت دا عقیده لری، چی د داریوش د بیستون په ډبر لیک کی (۴) لیکه (۴۶) فقره کی چی ابستام راغلی ده دغه کلمه ده.

په هر صورت اوس خو دغه کلمه ډیره مشهوره ده او دمانا په خصوص کی ئی دا لاندی اقوال سته.

۱) (پروفیسور گلندر له پروفیسر اندرس څخه هسی نقل کوی، چی د اوستا کلمه له پهلوی (اوپستا) څخه مشتق ده، چی معنائی (اساس بنیان او اصلی متن) ده. پروفیسور بارتولمه او ویسباخ دغه کلمه په اوستا او هخامنشی ډبرلیک کی د (پناه او کومک) په معنا وراوړی. یو بل مشهور عالم جیکسن د نیویارک دکلومبیا د کالج پروفیسور وائی، چی د اوستا اصطلاح له اوستاک څخه راوتلی ده، چی دا کلمه په ساسانی دوره کی عموماً مستعمله وه، مگر دا نده معلومه، چی اصلی معنائی څه ده بنائی چی پهلوی اوستاک، لکه د سنسکریت ویدا غوندی د (پوهی دانش او علم) په معنا وی یا بنائی چی معنائی اصلی متن وی یا قانون. ۳) (په شرقی کتابونو او قاموسونو کی هم اوستا راوړی، مثلاً د دساتیر اسمانی په فرهنگ کی لپکی:

«اوستا به فتح اول و ثانی نام کتابیکه به حضرت زردشت نازل شده و معنی ان بهین

ستایش ومهین نیایش وستا بکسر اول مخفف اوستا ست.»
فرهنگ نظام لیکي: اوستا کتاب دینی زردشت پیغمبر ایران است اسیری لا هیجی گوید ،
علم معنی از کتاب اوستا حاصلت ناید مکش چندین عنا
اسد طوسی په لغات فرس کی لیکي : استا، وستا، ابستا تفسیر زند است ، خسروی گفت:
چو گلبن از گل آتش نهاد و عکس افگند بشاخ او بر، دراج گشت ابستا خوان
(۴) اوویرت هسی لیکي: د اوستا کلمه اساساً د ابستا د فارسی کلمی خخه جوړه سویده
،چی معنا یې قانون دی.

(۵) (خنی نور پوهان دا عقیده لری ،چی اوستا د مجهول اونا مفهوم معنا لری او دوې ټوټې
کلمه ده ، لومړی ټوټه ئی (آ) یعنی «نه»؛ دوهمه ټوټه «ویستا» یعنی دانسته ده ،چی
مرکباً «نامفهوم» او مجهول او نا دانسته ده، چی مرکباً «نامفهوم او مجهول او نا دانسته» ورته
وایی.

او ددی نامه وجهه تسمیه هم داسی بیانوی: چی اصلی باختری اوستا دوی نسخی وی او
دغه نسخی دسکندر په تاراک کی ورکی او تالا شوې، وروسته چی په پارتی اوساسانی
دورو کی د اوستا د کتاب دوهمه پلا ټولونه شروع شوه، نوی خطی ټوټی هسی وی، چی
خوک نه په پوهیدل، نوئی « مجهول او نا مفهوم» وباله (۱۵۸-۱۵۷).
دا چی اوستا یو لرغونی آریائی نوم دی . ډیر و اوستا پوهانو دنوموړی نوم په هکله ډیری
بڼې او ژوری پلټنی اوخپرنې کړی دی او د نوموړی کلمی په هکله د پوهانو ځانگړی
نظریات ، چی یو د بل سره په توپیر کی دی او د پوهانو د نظریاتو توپیر مونږ ته را په گوته
کوی ، همدا شان په لرغونو قاموسونو کې هم د اوستا دنامه یو شاتته والې دمعنا له پلوه نه
خرگندپری.

ددی لپاره دنوموړی لرغونی آریائی مذهبی کتاب په هکله ،چی په زردشت آریائی پیغمبر
باندی نازل شوی دی د اوستا د نامه د پوره خرگندونی په خاطر مونږ تاریخی سندونو ته
اړتیا لرو تر خو وکولای شو د هغوی په رڼا کی د اوستا د نامه پر ځای معنا ، مفهوم او
همدا شان که ممکنه وی د نوموړی نامه خټه را پیدا کړو. ددی کار لپاره مونږ د پوهانو

نظرياتو ته ډيره اړتيا لرو. تر څو د پوهانو نظرياتو په رڼا كې وكولاې شو اصلي مقصد ته يو څه په علمي ډول سره ورنږدې شو.

اوس د نوموړي لرغوني آريائي نوم د راتلونكې څيړنې په خاطر په ځاى ئى بولم، چې په پښتو كې د اوستا په هكله دغه لاندې نظريات وليكم.
په پښتو كې اوستا:

(د اوستا د كلمې په شرح او مفهوم كې د پوهانو له مفكورو څخه لوړې څيړنې مختصراً را نقل شو يدي، په

پښتو كې هم تطبيق مومې، او لكه د ويدي ژبې ډير كلمات چې په پښتو كې وكتل سوه، دا كلمه هم په پښتو سره په دوه ډوله برابريږي:

۱) (د پنځمې مفكورې خاوندانو اوستا په نامفهوم ترجمه كړيده او دا نظريه اسلامي مورخينو هم منلې ده، مثلاً علي ابن الحسين مسعودي اسلامي مورخ چې په (۳۴۵ هجري) وفات سویدی، په (۳۳۲) هجري كال هسي ليكي:

زردشت بل استيمان و هو النبي المجوس الذي اتاهم بالكتاب المعروف بالزمزمه عند عوام الناس و اسمه، عند المجوس بستا ..... معجم هذا الكتاب يدور على ستين حرفا من احرف العجم، وليس في سايرالغات اكثر حروفا من هذا واتى زردشت بكتابههم هذا بلغت يعجزون عن ايراد مثلها، ولا يدركون كنه مرادها وكتب هذا الكتاب في اثني عشر الف مجلد بالذهب فيه وعد وعيد و امر ونهي وغير ذلك من الشرايع والعبادات، علم نزل الملوك تعمل بما في هذا الكتاب الى عهدا لسكندرو ماكان من قتله لداراين دارا، فا حرق الا سكندر بعض هذا الكتاب ثم صار الملك بعد الطوايف الى اردشير بن بابك فجمع الفرس على قوت سورت منه يقال لها (استاه)..... ثم عمل زرادشت تفسيراً عند عجزهم عنه فهيه وسموللتفسيرا (زندا) ثم عمل التفسيراوسما (پا زند) ثم عمل علماءهم بعد وفات زرادشت تفسيرالتفسير وشرحاً لسائر ما ذكرناه وسموا هذا التفسير(بارده).

ترجمه: زرادشت د استيمان زوى دمجوس نبى دى، چې دوى ته ئى د ابستا كتاب راوور، دا كتاب عوام وگړي زمزمه بولى، (۶۰) حروف لري، چې په اكثر و نورو ژبو كې ډير دغه

حروف نسته. زردشت دغه خپل کتاب په داسی ژبه راوړ چې بل چا هغه نسوای لیکلای او نه ئی څوک په مراد پوهیدل .....دا کتاب په دوولس زره ټوکه کې په زرو ولیکل سو، وعد او وعید امر او نهی او نور شرایع او عبادات پکښی وو، پا چاهانو د سکندر تر وخته په دی کتاب عمل کاوه، مگر هغه وخت چې سکندر دارا مړ کړ، نویی ددی کتاب ډیری برخې وسوځولی، وروسته ملوک الطوائف راغلل، بیا چې اردشیر د بابک زوی پاچا شو، نو ایرانیان ددی کتاب د یو صورت په ویلو متفق سول چې استاه یی باله ..... په دی ډول مسعودی مورخ د اوستا نا مفهوم توب بیانوی او دا خبره نور مورخین هم منی، مثلاً ابن اثیر پخپل کتاب (الکامل فی التاریخ) کی هسی وایی:

چې زردشت یو کتاب (استا- ابا ستا) راوړ او هری خواته ئی واستاوه، څوک ئی په معنی نه پوهیدل او مضامین ئی درک نه کړل....

له دغو ټولو څخه دا سی ښکاری چې اوستا حقیقتاً نا مفهوم وو او ډیر نور تفاسیر چې پر ولیکل سوه، علت ئی دغه وو، چې د کتاب متن گران او مجهول و، دغو خبرو تر نږدی وختو پوری هم شرقی پوهانو ته معلومه وه، حتی دوی د اوستا کتاب یو راز (رمز) هم گانه، لکه چې د دبستان مذاهب مولف هم په دی باب کی په ښکاره لیکي: «کتاب ذند بر دو قسم است، یک قسم ان صریح و بی رمز که که انرا (پازند) نیز میگفتند، و قسم دوم رمز و اشارات که انرا (زند) هم میخواندند.»

د اوستا په خصوص کی د پنځمی مفکوری د خاوندانو لپاره دا ټول تاریخی دلایل موجود دی او که مونږ له دغه نقطه نظره د اوستا کلمه تحلیل کړو، نو سمه راځی، په دی ډول دا نوم مرکب دی له دوو ټوټو څخه

(ا- وستا)

-یعنی مفتوح همزه په آریائی ژبو کی د (نافیه) (نا) په معنا راځی، په سنسکریت کی هم عام دی، الف (په A) هر وخت اوړی، (آ) په (یه- یا) هم ویلای سو، چې اوس د قندهار په پښتو کی کټ مټ (نه- نا) په معنا د نفی لپاره دی. مثلاً احمد راغلی دی، یه ندی راغلی ږد خلیل خان نیازی په دی رباعی کی (یه) د نفی په معنا واضح شویدی:

برغ کا بیلتون له لاسه خری ا وریخی ژاری له پاسه کویله
یه، هغه لونی گوهر په خول ستا دا مرحبا کا ستا زمونږ مواسه
دویم جزو (وستا) له پښتو (ویستل) څخه جوړسوی دی، چی معنی ئی ده (استخراج) (دبانندی
ویستل) ددی مصدر اسم مفعول (ویستلی او ویستی) دی او پخپله (ویستا) کلمه هم په زند
ژبه کی اسم مفعول دی. نو ویستا داسی معنی لری، نا استخراج شوی نا مفهوم، که په اوسنی
محاوره کی دا کلمه ووايو (یه ویستی) یعنی (نا ویستی) او نا مفهوم به وی، چی کت مټ هغه
(اوستا) هم دغسی ده.

د اوستا کتاب دبخدی او باختر څخه راوتلی دی نو لکه پخپله د بخدی کلمه چی د پکھت
، پښت او پښتون سره نښتی ده، د اوستا نوم هم دغسی له پښتو سره اړه لری، او ددی کتاب
نامفهوم توب د سیری لا هیجی له هغی ذکر سوی پارسی بیته هم ښکاری، ځکه چی دا
وایی له: له اوستا څخه معنا نسی درک کولای، بیهوده زیار مه کانه، د پنځمی مفکوری له
رویه خو د اوستا کلمه په دی ډول تجزیه سوه (ا- ویستا)، هم که ددریمی نظریی له مخه د
شرقی لیکوالو په قول اوستا (بهین ستایش او مهین نیایش) وگڼو نو به ئی په پښتو کی داسی
تحلیل کرو:

اوستا دوی کلمی دی، (ا- ویستا) لومړی جزوی (همزه) او (واو) دی حمزه حلقی حرف
دی او ډیر ځله (ه) سره بدلیری، مثلاً هلک- الک؛ هگی- اگی او نور د سنسکریت دکلمی
په تحلیل کی تاسی ولوستل چی په هغه ژبه کی (سو) د ښه په معنی دی، ځکه چی د
سنسکریت (س) په اوستا کی تل په (ه) اوږی، نو (سو) په اوستا کی (هو) شو په پارسو کی
(ه) (خ) کیږی، لکه حوارزم چی خوارزم سوی دی په پښتو کی دغه د اوستا (هو) په (او)
بدل سوی دی، دداریوش په ډبر لیک کی (او اسپ) یعنی ښه اس (اومریتا) یعنی ښه سپری
راغلی دی (ا) او پخپله (هو) هم په پښتو کی د ایجاب کلمه ده، چی اوس هم ژوندی ده، او
هغه «ښه» معنی لری.

دوهم جزو: چی (ستا) دی ریښه ئی (س-ت) دی چی له دی څخه د
پښتو (ستایل، ستاینه، ستانه) د پارسو (ستایش، ستودن) راوتلی دی. ستایوال هم په پښتو

ستایش کننده ته وائی.

امیر کروړ سوری چی د پښتو خورا پخوانی شاعر او ادیب دی، پخپله حماسه کی وائی:
نړی زما ده نوم مې ستایی پر دریخ ستایوال؛ په پهلوی کی هم د «ستا» رینه وه، اسد
طوسی لیکي:

چی «افد ستا» ترکیب دی له اfd یعنی شکفت او «ستا» یعنی ستایش څخه، لکه دقیقی چی
وائی:

جز از یزد تو ام خداوندی کنم از دل بتو آفد ستا

له دی څخه معلومېږیچی له پخوا څخه دا رینه په پښتو او نورو آریائی ژبو کی وه، نو له
دغه جهت ویلای سو، چی داوستا دکلمی دوهمه ټوټه (ستا) له دغو ستایلو څخه ده. په دی
ډول چی اوستا پخپله د اوستا ژبی په اصطلاح (هوستا) او په پښتو په (اوستا) یعنی (ښه
ستاینه) او هغه د بهین ستایش او مهین نیایش، سی، چی دا لغوی تحلیل هم داوستا دکلمی
رینبی په پښتو کی څرگندوی). ۱۵۸.

اوس چی مونږ د اوستا دنامه په هکله داوستا پوهانو نظریات ولوستل اود هغی سره په
څنگ کی مو د پښتو ژبی له پلوه څیړنه ولیدله.

غواړم دنوموړو څرگندونو په لړکی دلرغونی آریائی کلمی (اوستا) په هکله د پشائی ژبی له
پلوه خپل نظر په پرتله ایز ډول څرگند کړم.
داوستا نوم د پشائی ژبی له پلوه:

اوس چی مونږ دلرغونی آریائی کلمی د اوستا د نامه په هکله د ډیرو ژب پوهانو نظریات
او څرگندونی په تیرو مخونو کی ولوستل، دا راته څرگنده شوه، چی د پوهانو نظر د اوستا
دنامه په هکله یو د بل سره توپیر لری. حتی د اوستا دنامه اشکال ئی یو د بل سره ورته نه
ښکاری. هر یوه پوه نوموړی کلمه دخپلو ژبو په بنسټ لیکلی ده، چا پکی توری ډیر کړې
او چاورڅخه لږ کړې دی، یائی په بل شکل لیکلې دی د بیلگی په توگه د اوستا دکلمی
لاندى ډولونه وگوری.

اوستا، ابستا، استا، آوستا، افستا، اپستا، اوپستا، اپستا، اپستا، اوستا، ابستا، او نور.

اوس چي دا وستا دکلمي په ځانگړو اشکالو وپوهيدو بنائې چي هره يوه کلمه په ځانگړو ژبوکي په ډيرو نورو او ورته نومونو تلفظ او وليکل شي. او د نوموړي کلمې اشکال لا زيات کړي اوکه نه نو نوموړي کلمه د اوستا په ژبه کي يوه ده او همدارنگه د يو مذهبي کتاب نوم دی. خو کله چي د پوهانو په لاس کي پريوتي هر چا د خپلي ژبي دحروفو او گرامر د قواعدو په بنسټ ليکلي او بيائي مانا کړي دي، چي د خپرني کار ئي لا پسي دروند او سخت کړيدي. دبيلگي په توگه داو ستا د کلمي د مانا په هکله نظريات داسي دي.

-دلومړي ډلي پوهان داسي نظر څرگندوي چي، د اوستا کلمه دپهلوي (اوپستا) څخه مشتق شوې چي مانائي (اساس بنیان او اصلي متن دی) او څوک ئي د (پناه او کومک) په ماناوو يادوي.

-دويمې ډلي پوهان داسي عقیده څرگندوي چي ، د اوستا کلمه له اوستاک څخه وتلې ده او وائي چي دا کلمه په ساساني دوره کي عموماً مستعمله وه ، په پای کي وائي ، مگر دا نده معلومه ، چي اصلي مانا ئي څه ده ؟ همدا ډول نظر څرگندوي چي نوموړي کلمه لکه د ويذا د کتاب په خير د پوهني، علم، دانش په مانا دي . همدا ډول په شک سره وائي ، چي معنائی اصلي متن يا قانون دی.

که چيري د دوهمي ډلي پوهانو نظريات په زير سره وگورو، لومړي خپل نظر داسي څرگندوي او وائي چي اصلي مانا ئي څه ده ؟ ورپسي ئي د علم او دانش، پوهي داصلي متن او قانون په نوم مانا کوي او دکلمي د ريښي په هکله هم په تردد او شک کي دي کله ئي د اوستاک دکلمي څخه گڼي او کله ئي د ويذا د کتاب په خير د علم دانش او پوهي په مبهم مفهوم يادوي

د اوستا دنوم په هکله داسي ويل کيږي چي، په شرقي کتابونو کي هم اوستا راوړي او د هغي مانا ددساتير اسماني په فرهنگ کي داسي کوي «اوستا به فتح اول وټاني نام کتاييکه به حضرت زردشت نازل شده ومعني ان بهين ستايش ومهين نيائيش و ستا به کسر اول مخفف اوستا است.»

همداشان په فرهنگ نظام کي ليکي: «اوستا کتاب دين زردشت پيغمبر ايران است اسير

لاهیجی گوید.

علم معنی از کتاب اوستا حاصلت ناید مکش چندین عنا
لکه مخکی مو په دریمه برخه کی هر څه په تفصیل سره لیکلی دی، چی د اسد طوسی په
لغت فارسی کی راغلی استا، وستا، ابستا تفسیر زند است، خسروانی گفت:
چو گلبن از گل اتش فتاد و عکس افگند بشاخ او بر دراج گشت ابستا خوان
په دریمه برخه کی داوستا د کتاب په هکله هم د فرهنگونو معناوی یو د بل سره ورته نه
بنکاری د اسیر لاهیجی او د اسد طوسی د بیتونو څخه بیا هم مونږ د اوستا دنوم په هکله
د ابهام څخه څه نه شو تر لاسه کولای، چی دا ډول نظریات د نورو څیړونکو لاره په یوه
ستر او او بی لاری ځنگله کی تیروی.

-دڅلورمی ډلی نظر داسی دی چی وائی «د اوستا کلمه اساس له ابستا فارسی کلمی څخه
جوړه سویده چی معنا ئی قانون دی.»

چی څلورمی ډلی نظر هم لکه د نورو دری برخو په شان یو مشخص او لار ښوونکی نظر
ندی په دی خاطر چی د قانون کلمه په څو نورو پرڅو کی هم یاده شویده.
-دپنځمی ډلی پوهان هم د اوستا نوم د(مجهول او نا مفهوم)په معنا بولی.

همدا ډول په پښتو کی اوستا هم د پنځمی ډلی پوهانو په شان توضیح او تشریح شوی چی
د اسلامی مورخینو لخوا هم د نامفهوم او مجهول په معناوو معنا شویده .اوس چی مونږ د
لرغونی آریائی نوم اوستا په هکله د محترمو ژب پوهانو څیړنی او نظریی ولوستلی او پری
پوه شولو چی د اوستا کتاب د پوهانو اود فرهنگونو لخوا په یوه مشخص او ټاکلی مانا
ندی مانا شوی او هر چا بیله بیله مانا ورکړیده .چی په پایله کی مونږ د نوموړو نظریاتو او
ماناوو څخه هډو یوه مانا یو شکل او یو تلفظ نشو تر لاسه کولای او د اوستا د نامه هغه
اصلی آریائی مانا کومه چی د دین ،مذهب او دعوت مانا لری . نه شو کولای چی
ورڅخه یوه گډه مانا تر لاسه کړو او پری خپله تنده ماته کړو او داسی ناگنلی مانا گانی له
مونږه څخه لاره ورکوی.

تر کوم ځای پوری چی پوهیږو،دینی کتابونه تل د بلنی (دعوت) مانا ورکوی چی په هغی

کی مذهبی چاری او نوری لارښوونې وی او پکی د یوه دین خڅه و بل دین ته د خلکو هڅول او راگرځول او د هغوی رابلل وی، د نوی دین او مذهب لوړوالی په نورو ادیانو ښودل، نوی دین د زمانې د غوښتنو سره برابرول، زاړه او تیر ادیان منسوخول په نوی دین او مذهب کی نوو پر مختللو موضوعاتو ته ځای ورکول، د دنیا او اخرت په اړوند د پسر لپاره گټوری لارښوونې د پخوانو او زړو عقایدو جرړی ویستل او بشر ورباندی معتقد کول او پر ځای ئی نوی او زړه پوری لارښوونې په علمی او عقلی ډول منل او پر زړو تاریخی کنډوالو نوی او ښکلی زړه پورې مانې ودانول دی چی دا ټول او ټول دپشائی ژبی د (اوستا) په ترکیبی نامه (دعوت ا و بلنه) کی نغښتی دی.

خرنگه چی د اسلام په دیانت کی د یولک او څلورویشت زرو خڅه دزیاتو او لږو پیغمبرانو یادونه کیږی ورسره یو ځای د هغویو ادیان هم زمونږ په ذهن کی را مجسم کیږی، چی یو د بل ځای ناستی شویدی په دی شرط سره چی هغوی به په خپل وار خپلی برتری ښودلې وې، چی دا کار به ټولو بی له شکه په دعوت کړی وې چی د زردشت پیغمبر په وخت کی به دا کار بی له شکه د (اوستا) دکلمې په مرسته شوی وی چی په (عربی) ژبه کی ورته (دعوت) او په لرغونی آریائی ژبه (پشائی) کی ورته نن هم (اوستا) وائی دا دعوت به تر سره شوی وې.

لکه چی خرگنده ده هر نوی دین د خپل پایښت لپاره خپلې ستنې ټینگوې، همدا ډول زوړ دین د نوی دین په وړاندی دنه منلو ټینگار کوی او هر یو دخپلو برتریو یادونه کوی، د ژوند تر پایه هر یو خپل ځان پر بل اوچت، پر حق او ځان لوړ گڼی او خلک خپل دین ته رابولې، چی بیا هم د (بللو- دعوت، اوستا) کلمه او مفهوم پکی له ورايه ښکاری، په دی خاطر مونږ ویلای شو، چی دهر یوه دینی کتاب په دننه کی د (بللو، دعوت، اوستا) مانا او مفهوم نغښتی دی، چی په خپل وار د (اوستا- اوستا) دننه په مغز کی د (بلنې) بشپړ مفهوم پروت دی. د نوموړی مفهوم د رابرسیره کولو په خاطر، په خپل وار غواړم د (اوستا) د نوم په پښتو کی د (بلنې) مانا او په عربی کی د (دعوت) مانا او مفهوم په پشائی ژبه کی د اوستا د ښاغلو ژب پوهانو دنظریاتو په وړاندی په بشپړ ډول د ریښو سره یو ځای وړاندی کړم

تر خو د (بلنې) یعنی د (دعوت) دکلمی پشپړه مانا او مفهوم ورڅخه څرگند او په ډاگه شی او د اوستا پوهانو تنده پری ماته شی.

دا چی د اوستا لرغونې آریائی کلمه لکه د (ویدا) آریائی کلمه زمونږ په گران او لرغونی هیواد افغانستان کی زبیدلې خاپوړې ئې کړیدی، لویی شویدی او وروسته دلرغونو آریائیانو د مقدسو کتابونو په خیرڅرگند شوي او د آریائیانو لخوا دزرگونو کلونو په اوږدو کی ورته درناوی شوی دی.

څرنکه چی د ویدا دکلمی او د لرغونی آریائی کتاب په هکله په پشائی ژبه کی دپرتله کولو په وخت کی پوره څرگندونی شویدی اودا جوته شویده چی دویدا کلمه د یوی لرغونی آریائی کلمی په توگه په پشائی ژبه کی ژوندی ده او بنائی چی ژوندی هم وې، دا ځکه چی زمونږ په گران هیواد افغانستان کی پشائی ژبه او د ژبی ویونکی دلرغونو زمانو څخه تر نن پوری اوسیدلې او اوسپری او په خپلې خوږی مورنی پشائی ژبی غږپری، نو بنائی، چی د (اوستا) کلمه هم لکه د(ویدا) کلمه په پشائی ژبه کی ژوندی او موجوده وی. ددی ټکی دثبوت په خاطر بنائی چی د اوستا کلمه چی وروسته پری د کتاب نوم ایښودل شویدی، د پشائی ژبی له پلوه په هرارهیز او بنسټیز ډول وڅیرل شی او محترمو اوستا پوهانو ته د ژونديو مثالونو په وړاندی کولو سره په رښتینی توگه وروښودل شی. ترڅو ئی څیرنیزی تندې ماتی شې او په سره سینه دخدای شکر ادا کړی، دا په دی خاطر چی دتاریخی سرگردانی څخه لاس په سر شی.

اوستا په (پشائی) ژبه کی:

داوستا دپوهانو دنظریاتو څخه دا څرگنده شوی چی اوستا ژبه لکه د (ویدا) ژبه په باخترکی دزری اواصلی آریائی ژبی څخه یو ځای او غیرگونی زبیدلې دی، نو له دی کبله د اوستا ژبه د باختری ژبی په نامه یادپری. د څیرونکو له نظره چی وائی: داوستا اودویدا دژبی یو دبل سره دومره توپیر نشته او په جزوې اړونې او تبدیل سره د معینو اصولو په کارولو سره دیوی ژبی یوه خبره په بله اوږی.

پوهان په دی باور دی چی، چی د اوستا کتاب اوژبی په مقدسوکتابو اړه درلوده او بی له

اوستا بل کتاب او لیک په دی ژبه ندی پاتی.

د اوستا کتاب د اوستا په ژبه لیکل شوی دی، لومړنی اوستا چی د زردشت د عصر ژبه وه، د زردشت له خوا زمونږ په لرغونی هیواد د افغانستان په بخدی کی ولیکل شو. او د هغه وخت باختري پاچا گشتاسپ دده دین ومانه او ورو ورو له باختره شاوخوا خپور شو، په ایران کی زره پارسو (پارس قدیم) ارواح شوه، وروسته پهلوی ژبه او پازند حنی راووتې: همدا شان خپرونکی خپل نظر خرگندوی او وائی چی: اوستا ژبه یا زند په حقیقت کی زند د اوستا د کتاب پهلوی شرح وه، چی وروسته دا دوه نومونه په گډه «زند اوستا» د متن په اصلی ژبه اطلاق شوه، که نه وی خپله زند د اوستا د تفسیر ژبه یعنی پهلوی ده. همدا ډول وائی چی: دی پهلوی تفسیر یو بل تفسیر هم درلوده، چی هغه (پیتی، زنتی) یعنی (مکرر تشریح) یا (پازند) بولې.

دا چی مونږ د پوهانو او خپرونکو د نظریاتو څخه پوه شوو، چی د اوستا ژبه په باختر کی د زړې اصلی آریائی ژبی څخه زبیدلی ده. بنائی چی په باختر کی یعنی زمونږ په گران او لرغونی هیواد افغانستان کی د اوستا د ژبی مور ژوندی وې یا داچی خپله اوستا ژبه بنائی په خپل ټاټوبی کې پاتې وې، دا په دی خاطر چی میندې تل په خپل کور کی پاتې وې، ددغه ټکی د خرگندولو لپاره اوس د (اوستایا زند) کلمی چی (زند) د اوستا د ژبی پهلوی تفسیر دی یو دبل پسی توضیح او تشریح کیږی اود پشائی لرغونې آریائی ژبی سره په پرتله کی خپرل کیږی.

دا باید هم ووايم چی، د اوستا د ژبی څخه را زبیدلی ژبی لکه (فرس قدیم) پهلوی او د هغویو په تفسیرونو کی بنائی چی دزری اصلی آریائی ژبی څرک ولیدل شي. له دی کبله غواړم د اوستا اوزند د کلمو او وروسته په نوو پیدا شوو تفسیرونو هم د پشائی ژبی له پلوه خرگندونی وکړم، اوس د (اوستا) کلمه او ورپسی (زند) په پشائی ژبه کی خپرو. اوستا:

اوستا دپشائی ژبی یو ژوندی او مروج نوم دی، چی دلرغونوزمانو څخه تر نن پوری زمونږ دگران هیواد دغه لرغونی آریائی ژبه پری سینگار ده، لا دبلې کومی آریائی ژبی تراغیزی

لاندی ئی خان ندی راوستی او همدا شان دبلې کومی آریائی ژبی اغیزه ئی هم په خان نده منلی او په خپل لرغونی بڼه پاتی ده، خو یواځی د جغرافیائی ناوړو شرایطو له امله، چی اوس پشائی ژبی اولسونه په خانگړو درو، سردرو، کلیو او بانډو کی یو دبل څخه وړاندی اوسپړی، څه نا څه ئی په بڼه کی توپیر لیدل کیږی د بیلگی په توگه د کونړ او د لغمان پشائی ژبی ډوډی ته (اوو) یا (او) وائی خو د تگاب د سیمې د الخای پشائیان ورته (آی) وائی. څرنگه چی د «ی» توری یو غریز توری دی، چی د فیلالوژی د اصولو پر بنسټ هر غریز توری تل په بل غریز توری اوږی او د کلمې په بڼه کی هم توپیرا مینځته کیږی، د لوړی توضیح د ریښتینتوب په خاطر که چیری د(او) د کلمی د(و) توری په (ی) واړوو یا برعکس نو د نوموړې کلمې څخه (آی) یا (او) جوړیږی، چی په اصل کی دواړه سره یو شی دی او د (ډوډی- نان) مانا لری.

څرنگه چی مونږ اوس په پشائی ژبه کی د (اوو) کلمه د (ډوډی) په مانا لرو نو غواړم د همدی کلمې په رڼا کی د اوستا د ژبی د (اوستا) په نومی کتاب باندی رڼا واچوم. مخکی له هر څه غواړم ووايم، چی د اوستا نوم په پشائی ژبه کی یوه ترکیبی کلمه ده، چی دلرغونو زمانو څخه تر اوسه پوری په خپل شکل ژوندی ده اود پشائی ژبو په ورځنیو خبرو اترو کی په پوره پیمانه په کار وړل کیږی. اوس ئی توضیح کوو:

په پشائی ژبه کی (اوو) د (و) د توری په اوږده تلفظ لکه دوه کوچنی (واوونه) لوستل کیږی، نه د پښتو ژبی د (او) د ربط د کلیمی په شان. بلکه خپل خانگړی د پشائی ژبی د خصوصیت سره سم تلفظ کیږی دا ځکه چی په پښتو او دری ژبو کی ورته، ورته تلفظ نه لرو.

دا چی مخکی وویل شول، د اوستا کلمه د پشائی ژبی یوه ترکیبی کلمه ده، چی د (او)، (س) اوله (تا) څخه جوړه شوی ده.

د (او) کلمه چی د (اوستا) د نامه لومړنی او اساسی برخه جوړوی مانائی (ډوډی) یعنی (نان) ده.

(س) په پشائی ژبه کی یو نسبتی حالت جوړوی، چی د اوستا په نامه کی د (س) توری، په

همدی مانا او مفهوم راغلی دی، چي ډوډی ته ئی نسبت کیری، یعنی د (او= ډوډی) خخه په خپل موجودیت کی (اووس= د ډوډی) نسبتی کلمه جوړوی.

د اوستا د کلیمی دریمه برخه د (تا) کلمه ده، چي په پشائی ژبه کی د مفرد غائب لپاره په راتلونکی زمانه کی د یوه شی یا د یوه کار د مربوطولو مانا لری. لکه په پښتو او دری ژبو کی د (بی) او (اش) مانا او مفهوم افاده کوی لکه په دی لاندی جمله کی:

کاریبی نه کوم = کارش را نمیکنم

په دی پورتنی جمله کی دپښتو د (بی) او ددری (رش) او (اش) کلیمی، چي د یو غائب شخص پوری اړه لری، بی له هیخ ډول توپیر خخه کت مت په پشائی ژبه کی د (تا) کلمه همدا مانا لری د بیلگی په توگه په پشائی ژبه کی دا لاندی جمله وگورئ.

لهمیستا نه کیمی = کارئی نه کوم = کارش را نمی کنم، کیری یا:

اوستا (اووستا) کیمی = ورته ډوډی کوم، را بولم ئی، په دری کی (دعوتش میکنم، نانیشه میکنم) کیری.

اوس چي مونږ په پشائی ژبه کی د لرغونی (اوستا) دنوم ټولی ترکیبی برخی وخیرلې او هری برخی ته مو ژوندې مانا په لاس راوړه، اوس ئی ټول شکل لیکو.

او= ډوډی(نان)+(س) چي نسبتی توری دی، ورخخه (اوس) جوړیږی، چي مانا ئی کیری (د ډوډی)، وروسته ورسره د (تا) کلمه، چي، په پښتو او دری کی د (بی= رش، اش) مانا لری ورسره یو ځای لیکو، چي مونږ ته د (اوستا) تاریخی نوم په لاس راځی، چي د (اوستا= اوستا) د لرغونی تاریخی کتاب نوم کت مت په پشائی ژبه کی ژب څیرونکو ته د قضاوت لپاره وړاندی کوی، چي مانا ئی په پښتو او دری کی (ډوډی ئی، بلنه ورکونه= نانش= دعوتش) کیری.

په پشائی ژبه کی د (اوستا) کلمه د (واو) د توری په اوږده تلفظ سره د (اووستا) په بڼه د (بلنی، دعوت) مانا ورکوی.

په پشائی ژبو کی د دعوت کلمه د ډوډی کولو، ډوډی ورکولو او درناوې کولو په مانا د (اوستا) په کلمه کی نغښتی دی، یعنی پشائی ژبی (دعوت) د پښتو د بلنی د کلمی پر ځای د

(اوستا) کلمه په کاروړی، یعنی په پشائی ژبه کی د اوستا کلمه کت مټ د (بلنې، دعوت او د نان او نانش) مانا افاده کوي.

اوس چی مونږ د لرغونې آریائی ژبې اوستا او د هغی ژبی د زرتشترا(زردشت)د پیغمبر د (اوستا)دیني او مذهبي کتاب نوم مو په پشائی ژبه کی ژوندی په لاس راوړ، که ښه ورته خیرشو، نو نوموړې کلمه په پشائی ژبه کی د بڼې، تلفظ او مانا له مخی د لرغونی (اوستا)دنامه خخه هیخ ډول توپیر نلري او کت مټ ورسره یو شاتته دی.

خرنگه چی خرگنده ده، حنی پوهانو د (اوستا) کلمه د دعوت، نیایش په نومونو اخیستی ده، چی د پشائی ژبی د (اوستا=دعوت یی)د کلمی سره هډو توپیر نلری. خو حنی پوهان په دی باور دی، چی نوموړې د (اوستا) کلمه د مجهول نا دانسته او مبهم (مانا لری، چی دغه نظریه په پشائی ژبه کی د نامه د درست او دقیقی مانا او مفهوم خخه وروسته، نادرسته ثابتیری دا حکه، چی په پشائی ژبه کی د (اوستا) د لرغونې کلیمې په هکله هر اړخیزه او بنسټیزه توضیحات ورکړل شول او د (بلنې =دعوت) مانا تری په لاس راغله. دا وو په پشائی ژبه کی د لرغونی (اوستا) د کلمې په هکله هر اړخیزه او بنسټیزه شاربنه کوم چی، نا خرگند تاریخی نوم یې ښکاره او خرگند کړ.

اوس د اوستا د نامه پهلوی تفسیر یعنی (زند)نوم په پشائی ژبه کی لکه د(اوستا) لرغونې آریائی نوم ترخپرنی لاندی راولو.
اوستا ژبه یا زند:

د(زند) کلمه د (اوستا)د کلیمې پهلوی تفسیر دی، خو د (زند)دکلیمې په هکله لکه داوستا کلمه دومره ډیر توضیحات او د پوهانو نظریات د حان سره نلری. یواخی او یواخی د(زند) کلمه د پهلوی ژبی تفسیر بلل شوی اود (اوستا یا زند)په نامه سره یادیری. مانا دا چی د (زند) کلمه لکه اوستا یوه مانا او یو مفهوم لری یعنی دا چی (زند)هم لکه (اوستا)د بلنی (دعوت)مانا لری. ددی کار درنبتیتوب په خاطر غواړم د(زند)دکلیمې ژوندیتوب په پشائی ژبه کی لکه د اوستا د نوم په خیر ترخپرنی لاندی ونیسم، تر خو د نوموړې نوم په هکله دپوهانو توجه دی ټکې ته راوگرزوم، چی نوموړې کلمه هم لکه د لرغونو آریائی ژبو لکه

(ويدا) او (اوستا) نومونه په پشائي ژبه کې تراوسه پوري، چې زرگونه کلونه پري تير شوي دي ژوندي دي.

ددې ټکي د اثبات په خاطر په پشائي ژبه کې د (زند) نوم په بنسټيز ډول په لاندې ډول توضيح کيږي.
زند:

د زند د نامه په هکله اوس پوه شوو، چې داوستا د ژبي پهلوي تفسير دي، يعنې دا چې د پهلوي ژبي په زمانه کې کله، چې د اوستا ژبه په پهلوي ژبي واوښته نوې د اوستا باختري نوم په (زند) واړاوه او په پهلوي کې ورته (زند) وويل شول. له دې ټکي څخه زما مقصد دادې، چې ووايم:

د باختري اوستا نوم د زمانې د تيريدو سره سم په نوې نوم (زند) ونومول شو دا چې، داوستاد کليمې پشائي مانا (بلنه، دعوت) دي، بنائي چې د زند دنوم ماناهم (دعوت) وي. اوس د زند کلمه په پشائي ژبه کې خپرو او گورو، چې د زند دنوم مانا خومره داوستا دنامه دمانا سره څنگ لگوي. دزند نوم په پشائي ژبه کې تر اوسه پوري په خپل اوستائي شکل ژوندي دي او د پشائي ژبي د ژونديوو مصدرونو څخه يو مصدر دي، چې د زند د کلمو په څير ډير لرغوني آريائي نومونه دخپل دلرغونتوب دڅرگندولو په خاطر محترمواوستا پوهانو ته ور په گوته کوي.

دژبي پوهان عقیده لري چې، دزند نوم داوستاد نوم تفسير دي. مانا دا چې، دواړه سره يو شي دي. نو په دې خاطر بنائي چې، د(زند) دکلمې مانا هم په لرغوني آريائي ژبي کې لکه د اوستا نوم (دعوت، بلنه) وي.

هوکې: د(زند) کلمه هم يوه لرغوني آريائي پهلوي کلمه ده او اوس ئې په لاندې ډول سره توضيح کوو.

د (زند) کلمه په پشائي ژبه کې د (زانیک = غږ کول، ناری کول، اواز کول، بلل، چغیدل). له مصدر څخه په لاس راځي، څرنگه چې، د زند کلمه يوه لرغونې آريائي کلمه ده، غواړم نوموړی مصدر دهغي د ټولو افعالو او صفتونو او امری صيغوسره يو دبل سره وليکم.

آ- زه=زانيم =بولم امو- مونر = زانيس = بولو
 تو-ته=زانی=بولي ايمو-تاسو=زانيدا =بولي، زاندا=راوئی بولي
 سی-هغه =زانگا=بولی تي-هغوی =زانين =بولي

«امری فعلونه»

مفرد مخاطب =زان، زانا

جمع = زاندا

زانوا=بلل شوی . زانوی=بلل شوی . زانکالا =بلونکی . زانکالی=بلونکی او زاننا =بلنه.

داووپه پشائی ژبه کې د(زند)نوم، چې دزردشت ددینی کتاب د اوستا څخه وروسته د وخت د مذهبی پوهانو له خوا پرې ایښودل شوی دی . په نوموړې ژبه کې یی تر نن پوری مصدر ژوندی دی او پشائیان ئی په خپلو ورځنیو خبرو کې په کار وړې او پرته له هغی نوموړی ژبه بنائی یو بل مصدر له بلی کومې ژبی راواخلی او خپله تشه پرې ډکه کاندی، که نه نو د نوموړې فعل ځای به په پشائی ژبه کې خالی وې . دا چی اوس مونږ د(زاندا)کلمه د جمع مخاطب لپاره د(زانیک – غږ کول، بلل، څوک ځانته بلل)د مصدر څخه په لاس راوړه، خو په لومړی نظر کې ورڅخه داسی ښکاری چی، د پهلوی د (زند)دنامه سره په ښه او لفظ کی توپیر لری. دا ځکه چی، د(زاندا) په کلمه کی دوه د الف توری د پهلوی د (زند) سره په توپیر کی لیدل کیږی، خو مانا ئی په پشائی ژبه کی (راوئی بولي)ده چی د پهلوی ژبی د (زند)او هم د اوستا د ژبی د (دعوت)مانا سره هیڅ ډول توپیر نلری. څرنګه چی پوهیږو غږیز توری کله کله په یوه کلمه کی یا زیاتیري یا خوترینه غورزیږی اوس که چیری د پشائی ژبی د(زاندا)د فعل، دواړه د (الف)توری ورڅخه لیری کړل شی د(زاندا) دنامه څخه (زند) جوړیږی، چی په دی صورت کی د پهلوی (زند)د شکل او تلفظ

له مخی به هیخکله یو د بل خخه توپیر ونه لری.

دا چی، مونږته اوس دا خرگنده شوې چی، غریز توری دبی غږو تورود وجود ښکارندوی دی او پرته له غریزو تورو خپل ځان نشی خرگندولی، بی له شکه ښائی وویل شی چی، هر یو بی غږه توری د تلفظ په وخت کی یو غږ لری چی، دغه غږ دتل لپاره د(آ، ا، ه، و، ی، ء...) په ملتیا سره ځان خرگندوی، که چیری مونږ د (زند)دنامه د(ز، ن، د) توری په خپلو ژبو کی تلفظ کړو، نو په یواځینی ډول سره خپل ځان، خرنگه چی ښائی نشی ښکاره کولی، همدا ډول که مونږئی د یو او بل سره وښلوو، نو د ښلولو په صورت کی به ضرور، د هر توری په پای کی به یو غږ واوریدل شی لکه(زا - نه - دا) چی، ښتی ښه ئی د پشائی ژبی د (زانهدا) نوم دی چی، کت مټ دا نن هم په پشائی ژبو کی د (وئی بولې، وئی غواړې، غږ ورته وکړې) ژوندی دی چی دا ډول ئی ماته اصیل او رښتینی ښکازی چی، وروسته به خپرونکو دخپلو ژبو د خصوصیاتو سره سم ور اړولی وی او ورخخه(زند) به جوړ شوی وی، ښائی چی خپرونکو به د خپرنو په وخت کی دا اصیل نوم(زانهدا یا زاندا)نوم د (زند) په ښه اخیستی او لیکلی وی.

یادونه:

ژب پوهان وائی چی، د اصلی آریائی ژبی یو ځانگړی خصلت دا ووچی، وروسته د هر بی غږی توری سره یو غریز توری مل وو چی، همدا خصوصیت اوس هم ډیرو آریائی ژبو د ځانه سره ساتلی دی او ځینی ورخخه خه نا خه بی برخی شوی دی. زما په باور د (زند) پهلوی کلمه په اصل کی د آریائی ژبو د لغاتو د پیژندلو د اصولو او قواعدو سره ډیر توپیر لری. دا ځکه چی، د (زند) په پهلوی دری ساکنو حرفونو کی چی، کلمه ورخخه جوړه شویده هډو غریز توری نلری، نو د اصلی آریائی ژبی دقاعدی سره هیخ ډول خپلوی نلری، د نوموړی توضیح خخه دا پوره په ډاگه کیږی چی، اصیل ډول ئی همدا دپشائی ژبی ښه(زانهدا) کت مټ درسته او صحیح ده چی، د اصلی آریائی ژبی د خصوصیاتو سره پوره څنگ لگوی او پر ځای بریښی او خپل آریائی توب له ورايه خرگندوی.

د نوموړی ټکی د په نظر کی نیولو سره ،پشائی ووايم چی ،د(زند) د نامه لرغونې بڼه (زانهدا – زاندا)کيږی چی په پشائی ژبه کی ئی مانا هماغه د پهلوی ژبی د(بلنی او دعوت)نوم دی. که چیری د نوموړې پشائی کلیمی د (زانهدا او زاندا)د نومونو څخه چی په اصل کی دواړه سره یو شی دی ، که د الف توری ئی له مینځه یوسو د پهلوی ژبی د (زند) کلمه په لاس راځی چی ،دواړه کلمی په بڼه او تلفظ کی یو د بل سره ورته او یو شان دی. برسیره پر دی د(ز) او (ن) توری د(زانیک / بلل) د مصدر رینښه گڼلی شوچی ، نوموړی توری په ټولو پشائی افعالو کی ځان څرگندولی شی او مونږ ته دا راپه گوته کوی چی ،نوموړی افعال د یوې رینښې څخه راوتلی دی .او د (د) توری په پشائی ژبه کی د تل لپاره په ټولو افعالو کی د جمع مخاطب او د غائبینو په صیغو کی هم ځان ښکاره کوی چی ،په دی ځای کی هم د پهلوی ژبی په (زند) کی هم د (د) توری هماغه د پشائی ژبی فعلی ډول دی چی ، د جمع غائب په فعل کی ئی ځان ښکاره کړی دی . نو اوس ددغو څیړنو په رڼا کی دا په ډاگه ویلی شو چی د پهلوی د (زند) کلمه د ننی نیمگړی پشائی ژبی یو ژوندی مصدر دی.

اوس چی مونږ په پشائی ژبه کی د پهلوی د(زند) کلمه د پشائی ژبی د(زانهدا) او(زاندا) فعلونه د نوموړی ژبی د (زانیک – بلل) له ژوندی مصدر څخه په لاس راوړه او هم ئی پر مانا وپوهیدو چی مانا ئی (بلنه) ده ،چی یو ځل بیا مو د پشائی ژبی له پلوه د پهلوی (زند) مانا په دقیقه توگه په لاس راوړه د دی ټکې په څرگندولو ویلی شو چی ، داوستا او د زند د کلمو مانا په پشائی ژبه کی بی له هیڅ ډول شک او تردید څخه یو شی دی چی ،بلنه (دعوت) ورته وائی.

په دی ځای کی پر ځای به وی چی ، یو څو کرښې دیوې مشهورې اسلامی کلمې په اړوند چی ، مسلمین (ازان) ورته وائی وکارم . ..... که چیری (ا) ورزیات کړو (ازان).... وائی چی ،(زند) پهلوی تفسیریو بل تفسیر هم درلود(چی ، هغه (پیتی ،زنتی)یعنی (مکرر تشریح)یا (پازند)ئی بولی .ددی تفسیر ابهام ترپهلوی لږدی او هم ئی رسم الخط واضح دی ،پازند له پهلوی څخه لږ څه بیلتون لری ،او ټول کتب چی پکی موجود دی ،دپهلوی نسخو

تفاسیر او شروح دی).1)

اوس غواړم دا بل پهلوی تفسیر (پیتی، زنتی) یا (پازند) هم په پشائی ژبه کی تر خپرني لاندی راولم، نړدیوالی او ورسره یو شانته والی ئی بناغلو ژب پوهانو ته ښکاره کړم. الف- پیتی: د پیتی کلمه په پشائی ژبه کی د (پهتیک) د پښتو ژبی د (تلل) له مصدر څخه په لاس راځی چی، نوموړی مصدر په پشائی ژبه کی د ماضی زمانې پوری اړه لری، ځنی پشائیان یی فعلونه په لاندی ډول په کار وړی. د(پهتیک) دمصدر دافعالوگردانول په لاندی ډول دی.

پهتیک / تلل

آ- زه پهتم، پتم - (تللی به یم)

تو- ته پاتې، پهتی - (تللی به ئی)

سی- هغه پهتې - (تللی به وی)

دا چی، اوس مونږ په پشائی ژبه کی د فعلونو په گردان کی د مفرد مخاطب او مفرد غائب په افعا لوکی، دوه ورته فعلونه (پهتی او پهتې) په لاس راوړل او پری وپوهیدو چی دا د پشائی ژبی اصلی د تیرې زمانی افعال دی چی، دپهلوی ژبی د(پیتی)دنامه سره پوره ورته والی لری. ددی لپاره چی، کت مټ ئی په لاس راوړو د ژبو د غریزو تورو اصول پرې تطبیقو او گورو چی د پشائی ژبی د (پهتی) په فعل څه پښیری په لاندی ډول. که مونږ د پشائی ژبی د (ه) غریز توری د (ی) په غریز توری واروو، ورڅخه (ی) جوړیږی، یعنی دا چی د پشائی د(پهتی) فعل دپهلوی ژبی د (پیتی) په ډول رامینځته کیږی چی، مونږئی د اوبنتو ډول ولید او پری وپوهیدو چی، غریز توری څرنگه یو پر بل اوږی. که چیری مونږ د پهلوی او پشائی ژبو د(پیتی او پهتی) ډولونو ته پام وکړو یو دبل سره دومره زیات توپیر نلری او تلفظ ئی هم یو اوبل ته پوره ورته ښکاری او دا چی مونږ پری د غریزو تورو د اوبنتو قاعده تطبیق کړه کت مټ یو شانته دی. د نوموړو دلایلو په وړاندی کولو سره دا ویلو شو چی بنائی نوموړې فعلونه د یوې ژبی څخه راوتې وې او د

یوې ژبې وې.

برسیره پر دی د نوموړې پشائی مصدر دمفرد غائب د(پاتې)فعل ته پام کوو، که چیری مونږ د (پاتې) د فعل د (ا) توری د (ی) په توری واروو ورڅخه (پیتې) جوړیږی چی د پهلوی د نامه سره هډو توپیر نه لری. اوس نو دا نه معلومیږی چی کوم نوم د کومی یوی ژبې پوری اړه لری، خو د تاریخی حقایقو څخه دا رابرسیره کیږی چی ،نوموړی نوم د پشائی ژبې پوری اړه لری.

ب – زنتی :- دا کلمه لکه د(زند)په څیر د پشائی ژبې د (زانیک)د مصدر څخه چی په پښتوکی ورته (اواز کول ،غږ کول ،رابلل)وائی مانا لری اوس ئی گردان ته پام کوو.

زانیک = رابلل...

آ=زه زانېم =را بولم

تو=ته زانی = راتولې

سی =هغه زانگا = رابولی

آمو =مونږ زانېس =رابولو

ایمو=تاسو زانیدا = رابولې

تی =هغوی زانیندی، =را بولې یی

امری افعال ئی دمفرد مخاطب او جمع مخاطب لپاره (زانا، زاندا«زانهدا»)کیږی.

اوس که مونږ د جمع مخاطب د فعل څخه چی د (زاندا)کلمه ده ،که چیری ورڅخه دوه غږیز توری (الفونه)وغورځوو بی له شکه ورڅخه د (زند)نوم چی په پهلوی کی راغلی او زمونږ د بحث موضوع جوړوی په لاس راځی او کت مت دپهلوی د (زند)سره اوره په اوره دی او مانائی ده (راوئی بولې، دعوت ئی کړی) کیږی. دا چی اوس مونږ د پهلوی د (زند) نوم د پشائی ژبې د ژوندی مصدر څخه په لاس راوړ، نو په ډاډ او باور سره دا ویلی

شو چی، نوموړی نوم د اصلی آریائی ژبی (آریک = پشائی) ژبی څخه نورو آریائی ژبو ته تللی دی لکه په پهلوی ژبه کی همدا د (زند) نوم.

ت - پازند: - دا کلمه په پشائی ژبه کی یو ترکیبی نوم دی چی، له دوو برخو څخه جوړ شوی دی.

1: - پا = ولاړ شه، ځه

2: - زند (زاند) = وئی غواره، وئی بله

چی د دواړو ټوټو د یوځای کیدو څخه (پا + زند = پازند) جوړیږی چی، مانائی (ولاړ شه راوئی بوله) کیږی چی، دا په لاس راغلې پهلوی نوم د پشائی ژبی ژوندی نوم دی چی تر اوسه پوری په پشائی ژبه کی ژوندی دی او د لمړه شان په کی ځلیږی. زما په باور د (پازند) ترکیبی نوم د پهلوی د بل تفسیر یعنی د (پیتی زنتې) د نومونو څخه به جوړه وې.

داوو په پشائی ژبه کی د پهلوی ژبی د تفسیر شوو کلماتو توضیح او تشریح کوم چی، لا د نن پوری زمونږ د گران هیواد افغانستان په پشائی ژبه کی ژوندی او مروج دی او د سبا د ستوری په شان په خپله ژبه کی لا ساه کاري او بریښیږی. برسیره پر دې چی، په پشائی ژبه کی د اوستا او د زند نومونه وڅپړل شول، د پشائی ژبه کولی شي د اوستا د کتاب څخه ډیر پاتې تاریخی نومونه وڅیړی او مانائی کړی چی دا کار به اړتیا په صورت کی تر سره شي.

زراتشتر - zaratashtara

(تر اوستا وروسته دوهم نوم ددی کتاب د راوړونکی نوم زراتشتر یا زردشت دی چی دا

سړی د بخدی آریائیانو یو نوموړی دینی او مبلغ موسس دی) (162).

خرنگه چی مخکی داوستا نوم دپشائی ژبی له پلوه د اوستا پوهانو د نظریاتو په رڼا کی وخبړل شو، همدا شان غواړم د نوموړی کتاب د لیکونکی نوم هم د اوستا د ژبی دپوهانو د نظریاتو په رڼا کی د پشائی ژبی سره په پرتله کی وخیږم، ترڅو ولیدل شی چی، پشائی ژبه ددغه کار د عهدی څخه وتلی شی اوکه نه.

برخیره پر دی غواړم د پشائی ژبی لرغونتیا د زراتشتر د نامه په څیږنه کی یو ځل بیا پوره څرگند کړم. ددی کار د د تر سره کولو لپاره لومړی غواړم د اوستا پوهانو هغه نظریات چی د زراتشتر د نامه په هکله ئی ورکړی دی ولیکم او ورپسی خپل نظر دپشائی ژبی له پلوه ژب پوهانو ته وړاندی کړم.

انوی او زاړه محققین د زرتشترا په نامه کی مختلف دی، مثلاً په دغو ډلو کی دا نوم له قدیمه تراوسه ضبط سویدی، زراتشتر، زرتشترا، زارتشت، زاردهشت، زار دشت، زاردهشت، زرتشت مگر په گاتها کی (زرتشترا) راغلی او دا ډول یی پخوانی دی، یونا نیانو زوراد وس، زاروس، زراتس، زاروستر هم راوړی دی. لکه ددی نامه په ظاهری ډول او شکل کی چی، اختلاف دی په معنا کی هم داسی مختلفی مفکوری موجودې دی، هر چا یوه توجیه ورته کړیده او مشهور اقوال یی دغه دی:

1- دینون یونانی مورخ وائی: زرتستر یعنی د (ستورو ستایونکی) دا مورخ تقریباً دوه زره کاله تر اوس دمخه ژوندی وو هسی رای لری.

2- نوی اروپائی محققین هم ډول ډول ترجمی ورته تراشی، مثلاً کاسل وایی (د ستورو زوی دی)، ویندشمن او میولر دا عقیده لری چی، معنی ئی (ددلاور اوبن خاوند) ده، هارلز یی لکه طلا داسی برینیدونکی سره ترجمه کوی، ډارمستپتر وائی: چی، معنایی (د ژیر اوبن خاوند) ده، بارتولمه یی، (د زاړه اوبن خاوند) بولی، جاکسن انگلیس هم دغسی وایی. پروفیسر رات یی د (زرگر) په مانا اخلی.

3- شرقی پوهان ددی نامه مانا (اوردهه نخست یا افریدهه اول) لیکی او ځینی یی په (فرستادهه یزدان یا نفس کل، نور مجرد نفس ناطقهه ترجمه کوی.

4- ځینی پوهان داسی وایی: چی دا کلمه له سامی ژبو څخه راغلی ده، راولنسن انگلیس لیکې چی، لومړی جزوی (زرد) له (زیرد) څخه جوړ شوی دی، چی مانا ئی (زاده) ده. دویم جزوی اشترا د زهرې ستوری نوم دی. نو مرکباً یی داسی مانا کیږې (زاده ستاره زهرا) د کلدانیانو په عقایدو کی زهره د (ایستاد) مظهر و، چی د عشق ربالنوع او د جگړو ملکه وه.

5- دا ټول نظریات چی زکر سول: د ځینو نورو پوهانو لخوا رد شوی دی، ځکه چی هر یو چا یو تقریبی او تخمیني مفهوم ورته ټاکلی دی، پور داود وایی: بنائی چی دغه یوه نظریه سمه نه وې، ځکه که لومړی جزوی (زر) وبولو، دا کلمه خو په اوستا کی (زیرت) وه او (زرت) د (زور او پیر) په معنا دی، مگر په ترکیب کی دا کلمات په څه ډول (زرت) سول، (162, 163, 164).

یادونه:

اوس چی د پوهانو نظریات د زراتشترا دنامه په هکله څرگند شول او پری وپوهیدو، چی دنوموړې نوم په شکل او مانا کی د ډیر پخوا څخه تر نن پوری دزرو او نوو څیرونکو نظر په خپلو منځونو کی یو دبل سره په توپیر کی دی، هغه اصلی نوم، چی د گاتها په کتاب کی راغلی دی (زراتشترا) دی. په تاسف سره باید وویل شي، چی دنوو او زرو څیرونکو لخوا نوموړی نوم په اوو ډولونو کښل شوی دی، چی یو د بل سره په شکل کی توپیر لری. کله، چی یو شکل له خپل اصلی شکل څخه اوږی، یا مخا بڼه ئی د اصلی حالت څخه اوږی او لیری کیږی او ځانته بل تلفظ او بله نوی مانا غوره کوی، چی په دی ځای کی دا کار د (زراتشترا) په نامه شوی دی، هر څیرونکی، نوموړی نوم د خپلې ژبی د الفبا او تلفظ سره په مطابقت کی اخیستی دی، چی په پایله کی یی بڼه، تلفظ او مانا هم د اصل څخه لیری وتی ده.

یونانیانو موءرخینو او پوهانو هم په خپل وار سره د (زراتشترا) لرغونې اوستائی نوم په خپله

ژبه برابر کړیدی او داصل څخه ئی لیری ویستی دی لکه: زورا دروس، زاروس، زراتس او زاروستر اوداسی نور.....

دختیځو او لویدیځو پوهانو د لیکنو څخه دا څرگندیږي، چي یو نوم ئی په ځونوونو لیکلی دی او یو دبل څخه لیری وتی او سره توپیر لری. نو کله چي په یو نوم داسی کانې وشي نو خامخا به ئی په بڼه، تلفظ، مانا او مفهوم کی توپیر را څرگندیږي او دخپل اصل څخه به وړاندی وځی، چي دا کار د ښاغلو ژب پوهانو په لوړو پینځه گونو نظریاتو کی نغښتی دی، زما ددی اعداد ثبوت په خاطر د اروپائی مورخینو او څیړونکو نظریاتو ته مراجعه وکړي. څرنګه چي د اوستا د نامه د توضیح څخه څرګنده شوه، چي پوهانو ورته ډول ډول مانا ورکړي وه، خو په پشائی ژبه کی نوموړی کلمه په خپل ژوندی شکل موجوده وه او زمونږ د څیړنی کارئی اسان کړ، همدغسی غواړم چي، د (زراتشتر) کلمه هم چي د اوستا د کتاب د یو پیغمبر نوم دی په پشائی ژبه کی ئی را وڅیړم او هغه توضیح او تشریح کړم. ښائی چي، دا لرغونی آریائی باختري نوم هم لکه داوستا نوم په لاس راوړم، تر څو د ښاغلو اوستا پوهانو او نورو علاقمندو لیکوالانو او څیړونکو د منلو او قناعت وړ وګرځی.

زراتشتر په (پشائی ژبه) کی

د زراشتر لرغونې آریائی باختري (بخدی) نوم په پشائی ژبه کی یو ترکیبی نوم دی، چي په لاندی ډولونو سره په لاس راځی.

1- په لومړی سرکی د زراتشتر نوم له دریو برخو څخه جوړ شوی دی په لاندی ډول: الف - (زر-طلا):- دا کلمه په پشائی ژبه او د گران هیواد افغانستان په آریائی ژبو کی د(طلا-زر) په نامه تر نن پوری ژوندی ده (زر) په پشائی ژبه (طلا) ته وائی، چي پشایان سرو او سپینو زرو ته همدا د (زر) نوم په کاروی او د مشخصولو په وخت کی ورسره د سرو او سپینو نوم اخیستل کپړی، لکه شونیک زر او چلیک زر، یعنی (د سرو زرو او د سپینو زرو)

چی د (زر) نوم تر نن پوری د هیواد په نورو لویدیزو آریائی ژبو کی په خورا ورته بڼو سره ژوندی او د استعمال وړ دی، چی د (زرو) کار وونکی او زیوراتو جوړونکی هم د (زرگر) په نوم یادوی. دا چی د (زراتشتر) کلمه یوه لرغونې آریائی باختري کلمه ده، نو لدی امله ورته آریائی کلمه وایواو بنائی د (زر) کلمه د زراتشتر په نامه کی اصلی آریائی کلمه وی. دا کلمه په روسې ژبه کی هم د نوموړی نامه سره څنګ لګوې او ورته (زولاته) وائی .

ب:- (اتا-ات) دا کلمه په پشائی ژبه کی د اتیک = ننوتل؛ اپک = خوړل او د ایک = راتلل له مصدرانو څخه دگردان په صورت کی دمفرد مخاطب او د غائب مفرد د افعالو څخه په لاس راځی په ترتیب سره (اتا=ننوخی؛ ات=ننوخه)؛ (اتا=خوړې) او د(ایتي = راغلی به وی) له افعالو څخه په لاس راځی، چی ټول پورتنی په لاس راغلی افعال د زراتشتر دنامه دوهمه ټوټه چی د (اتا) برخه ده جوړوی او د نوموړې نامه سره پوره زنگون لګوې، چی د ورته والی سره ئی هډو توپیر نه لری اوپه وینا(تلفظ) کی یی هم یو شانته بڼکاری.

ت:- د (زراتشتر) دنامه دریمه برخه د(س) یا (ش) توری دی، چی دا دواړه توری یو پر بل اوړی، خو مونږئی د (س) توری منو، چی دا توری په پشائی ژبه اود لویدیځو آریائی ژبو د نسبت توری گڼل کیږی، چی تل ورباندی دیوه شی یا د یوه نامه نسبتیت جوړیږی، مونږئی هم د نسبتی توری په توګه پیژنو دا ځکه، چی د نسبت توری دی.

ث:- د زراتشتر دنامه څلورمه او وروستنی برخه د (تارا) برخه ده، چی په پشائی ژبه کی دا نوم او فعل د پشائی ژبی د یوه بڼکلی مصدر څخه، چی (تاریک= لیدل، دیدن) له مصدر څخه په لاس راځی، چی د مفرد غائب لپاره د (تارا =گوری) فعل په لاس راځی او برسیره پر دی په پشائی ژبه کی (تارا= ستوری) ته وائی

چی په پشائی ژبه کی مونږ د زردشت د نامه وروستنی برخه د پشائی ژبی په دوو ډولونو کی لکه (تارا=گوری) او د (تارا= ستوری) په ډولونو کی پیدا کړه. چی دواړه په لاس

راغلی نومونه د پشائی ژبی پاخه او تر نن پورې ژوندی نومونه دی اوس نو په دی پوره باور لرم او ډاډه یم، چی ژب پوهان به دا راسره ومنې، چی د زراتشتر د نامه وروستنی برخه په پشائی ژبه کی ژوند کوي او د پشائی ژبی دوه ژوندی نومونه دی، چی هډوڅوک ترینه سترگې نشی پتولای او دا به هر ورو منی چی دا برخه هم لکه دری نوری مخکینې برخی د پشائی ژبی څخه اوستا ته تللې دی او لا تر نن پوری په پشائی ژبه کی ژوند کوي.

اوس که مونږ د پورتنیو په لاس ته راغلو نومونو د (ا+ب+ث) برخی یو د بل سره څنگ په څنگ ولیکو دا لاندی ډول په لاس راخی ورته ځیر شی.

زر+اتا+س+تارا = (زراتاس تارا) اوکه ئی په دی ډول ولیکو (زراتسترا) یا (زراتشتر) (یا) (زرتشتر) چی په نوموړو نومونو کی لومړی د (س) توری د(ش) په توری اوړی یا برعکس، همدا ډول: کله کله غریز توری یا خوړل کیږی یا هم زیاتیری، چی په دواړو ډولونو کی نوموړی د (زرتشتر یا زراتستارا) یو پر بل اوړی، نو دا اوس بیا په ډاگه ویلی شو، چی نوموړی نوم په یوه بنکلی ترکیب کی، چی بیلگه ئی بنکاره ولیدل شوه د پشائی ژبی پوری اړه لری او د هغې ادبی خزانه گڼلی شو.

اوس ئی لږ نورهم څپرو لاندینیو بیلگو ته پام وکړی:

زر+اتا(اتا) +س+تارا = زر + وخوره (نوخه) +د+ستوری.

پشائی = زراتا ستارا. یا زراتا ستارا.

پښتو = دزرو ته ننوتونکی ستوری. یا دزرو خوړونکی ستوری.

که چیری مونږ د زر تشر لرونی اوستائی آریائی نامه بنی او تلفظ ته ښه ځیر شو او ټکې په ټکې یی وڅپرو او ښه ورته پام وکړو، نو څوک به ورته ووائی چی د پشائی ژبی زراتشتر یا زراتستارا دی کوم وړوکی توپیر د اوستائی نامه (زراتشتر) سره کوم کوچنی توپیر ولری.

دا باید په ډاگه کړم، چی شکل او مانا ئی دواړه په پشائی ژبه کی ژوندی دی. همدا ډول دا نوم په نورو ډولونو کی هم توضیح او تشریح کیدای شی، خو غوره ئی همدا ډول وو کوم

چی گوته ورته ونيول شوه.دا وو په پشائی ژبه کی داوستا د زمانې د (زراتشتر) نوم. که چیری مونږ د خپل کار په دوام د (زراتشتر) ترکیبی نوم، چی له دریو ټوټو اوڅو ځانگړو ماناوو څخه جوړ شوې دی سره یو ځای ولیکو، مونږ دا لاندی ماناوی ورڅخه په لاس راوړو. لکه (زر=طلا؛ اتا=خوره، خوری=بخور؛ یا (اتا=ننوخی) او د «ستارا» برخه ئی په پشائی ژبه کی د «ستوری» مانا لری. که چیری مونږ د «ستارا» دنامه د (س) توری ورڅخه وغورځوو، په دی صورت کی د (س) توری یو نسبتی توری دی، چی په ډیرو اروپائی آریائی ژبو کی د (س) توری نسبتی توری دی، چی په دی صورت کی دستارا څخه (تارا) پاتی کیږی چی (تارا) په پشائی ژبه کی سیارې ته ویل کیږی چی نور ونه لری لکه (ځمکه، سپوږمی او مریخ..... اونور، چی دا ټول په لاس راغلی نومونه که د یو او بل سره گډ ولیکو ځانگړی ترکیبونه په لاس راځی چی بیا هریو ئی ځانته ځانته ماناوی ورکوې، خو د خپل اصل څخه هډو وړاندی نه ځی او بنی زړه پوری او بنایسته ماناگانې ترینه راوځی او هر یوه لوستونکی او څیړونکی ته به خورا زړه پوری وې، دا په دی خاطر چی تر نن پوری چی دا کرښی لولې ورسره به نه وی مخامخ شوی.

مخکی می ولیکل چی «تارا» او «ستارا» په پشائی ژبه کی د ستوری او د بی نوره ستورو نومونه دی نو اوس ئی په پشائی ژبه کی داسی لیکو او بیائی مانا کوو.

زر+ اتا +ستارا = (زراتا ستارا) په لاس راځی که چیری مونږ اوس د په لاس راغلی د پشائی ژبی د «اتا» گانو څخه د «ا» توری وغورځوو دپه لاس راغلی نامه (زراتاستارا) څخه به د (زرتسترا) نوم جوړ شی اوس که مونږ د تورو د اړولو اصولو ته پام وکړو او د (زراتسترا) دنامه د (س) توری په (ش) واړوو، چی داسی اوبنتون تل په ژبو کی وې نو په دی صورت کی به مونږ د (زراتسترا) څخه به د اوستاد ژبی (زراتشتر) یا (زرتشتر) په لاس راوړی وی، چی هډود اوستا د نامه څخه توپیر نه لری. دا وو په پشائی ژبه کی د نامه د اوبنتون اصول او لاره اوس د په لاس راغلی ترکیبی نامه د هری برخی مانا ته خپل پام رااړوو.

زر = طلا + اتا = وخوره (ننوخی) + س (نسبتی توری دی) + تارا = گوری (ستوری).

مانگانی ئی داسی دی.

(سره زر + وخوره (نوخی) + د + گوری (ستوری) په گډه سره مانائی:
زر + خوړونکی (نوتونکی) + ستوری = د زرو خوړونکی ستوری (زرو ته نوتونکی
ستوری).

که چیری مونږ د زراتشتر د لرغونی آریائی نامه بڼې او تلفظ ته پام راواړوو او هغه ټکی
په ټکی وڅیړو نو په دی صورت کی به څوک ووائی چی د پشائی ژبی زراتشتر د لرغونی
اوستائی ژبی زراتشتر سره په کوم شپې کی توپیر لری او دا باید هم ووایم، چی مانائی هم
په پشائی ژبه کی شته اوبڼه ئی هم. همدا شان باید ووایم

چی نوموړی نوم په پشائی ژبه کی په نورو ډولونو کی هم توضیح او تشریح کیدای شی
چی د خپل اصل څخه هډونه وړاندی وخی، نولدی کبله له ډیری توضیح څخه ئی تیریرم
دا وو په لرغونی آریائی ژبی پشائی کی د اوستا د زمانی د زراتشتر نوم که چیری مونږ د
(زراتا) نوم په (زری تی) په ډول سره ولیکو، نو د (تی) برخه ئی، چی د پشائی ژبی د
(تیک = وول = بودن) دمصدر څخه په لاس راخی، چی د مصدری علامی برخه ئی، چی د
(یک) کلمه ده ورڅخه غورخی او د (تی) فعل ورڅخه په لاس راخی، چی مانائی د (وی
(یا وی به) کیږی، چی په دی صورت کی ټوله مانائی د (زری تی = دزودی، دزرو به وی)
کیږی، چی صفتی حالت ئی (زرین = طلائی) کیږی که اوس مونږ ورسره د (ستاره = ستوری)
نوم ورسره یو ځای ولیکو، نو ټول په لاس راغلی نوم به داسی وې.
زری تی + ستاره = دزرو ستوری به وې (زرین «طلائی» ستوری).

دا چی (س) په پشائی ژبه کې د تل لپاره یو نسبتی توری دی، چی په ډیرو اروپائی آریائی
ژبو کی هم دا د (س) توری یو نسبتی توری دی، چی (زراتس - زراتاس) د (طلاخوړونکې
یا زروته نوتونکې) مانا کیږی، ټوله مانائی داسی کیږی، دا چی د (س) توری یو نسبتی
توری دی او د (د) مانا ورکوی، چی په گډه سره مانائی داسی کیږی (زروته نوتونکې -
دزرو خوړونکی) کیږی. که اوس مونږ د په لاس راغلی د (زراتاس) د نامه سره
د (زراتس) د نامه وروستنی برخه، چی (ترا - تارا) کلمه ده ورسره یو ځای ولیکو

ورخخه د بحث اصلی نوم (زراتسترا - زراتشترا - زراتستارا) ډولونه په لاس راوړو ، چي دلته د نامه وروستی برخه (تارا) دوه ځانگړي ماناوي لري .

(1:- تارا) په پشائي ژبه كي د (ستوري - ستاره) مانالري كه ئي دنامه د دوو لومړيو برخو سره يوځاي وليكو ورخخه (زر+ات +س +تارا)د (زراتستارا= زرو خوړونكي ستوري) ورخخه جوړيږي .

۲ :-د(تارا)دوهم فعل د پشائي ژبي د (تاريك = ليدل) له مصدر څخه په لاس راځي ، چي د(تارا) فعل د پشائي ژبي د مفرد غائب لپاره د(گوري = مي بيند) فعل دي ، چي مانائي داسي كيږي(زراتستارا= دزرو خوړونكي گوري) كيږي ، دا وو په پشائي ژبه كي يو نوي ډول، چي داوستا دنامه داصل سره پوره څنگ لگوي .

يادونه :-

پرځاي به وي ، چي يو ځونور مشهور اوستائي نومونه ، چي د پښتو د ادبياتو په تاريخ كي د اوستائي نومونو سره په پرتله كي څيرل شوي دي دنوموړي تاريخ په رڼا كي د پشائي ژبي سره په پرتله كي وڅيرل شي ، تر څو د ښاغلو لوستونكو او څيړونكو پام د پشائي ژبي لرغونتوب او د هغي ادبي قوت اوتر اوسه پوري ئي دژوندانه څرنگوالي ته پام راوگرځول شي ، چي په دي برخه كي ځني نومونه كوم ، چي د خپلي لرغونتيا له مخي ځانگړي ارزښت لري ترڅو يو د بل پسي دتاريخي اهميت له پلوه توضيح او تشریح كړل شي ، ترهغه پوري ، چي د ادب پوهانو يو څه تنده پري ورماته كړل شي ، لكه د(سپنتمان)او نور نومونه چي يو دبل پسي لاندې راځي گورو .

Spentoman:سپنتمان

(دا كلمه د زردشت له نامه سره ډيره راځي ، وائي ، چي سپيتمه دزردشت د كورني نوم وو او دده دنهم نيکه نوم هم ددي په نامه ياديدی ، د يسنا په (۱۹) قطعه كي دا نوم راځي . په پهلوي كي سپيتامان يا سپيتمان ويل كيږي ، لومړي برخه ئي سپيت(سپيد) ده او ددي نامه

مانا داسی کیبری: سپین نژاد، په گاتها کی هم دا نوم ډیر ځله راوړی) (۱۶۶).
«سپین نژاد» خو داسی مفهوم لری، چی باید دی له سپینه پښته وی او سپین پوستی وی، مگر بنائی چی دا نوم معنوی جنبه هم ولری، چی دده اصل او خټه سپینه وه یعنی له بنی او روحانی کورنی او شریفی کورنی څخه وو، لکه چی، ځینو خلقو دغه سپیتمان په «پاک روان، هم ترجمه کړیدی» (۱۶۶).

(په هر صورت دا فامیلی نوم د ترکیب او مانا له پلوه پښتو دی. او د پښتو پر اساس ئی لومړی جزو «سپین»

صفت دی. چی تر خپل موصوف د مخه راغلی دی، دوهم جزوی «تمان» موصوف دی، چی اوس ددی کلمې شکل په پښتو کی «تومنه» ده. یعنی اصل او مایه په قندهار کی دا کلمه اوس هم په دغو معناوو شته، مثلاً دمستو تومنه، هغه مستې بولی، چی د مائی په ډول ئی شدو ته اچوې، چی مستی سی.

د بد خلق سپری په خصوص کی وائی: «تومنه ئی خرابه ده» یعنی اصل او نژاد او مایه ئی وړانه ده. نو په پښتو کی به هغه تاریخی سپنتمان «سپین تومنی» یعنی «سفید نژاد» سی چی فقط یو د سپین اخرنی «نون»

د تخفیف له پلوه شویدی. او د تومنی «واو» هم ځکه چی حرف علت دی، په الف او بڼتی او له خپله ځایه بنوریدلی، پس له «م» راغلی دی. او داسی تغیرات چی په څو زره کاله کی دی کلمی ته ور پیښ سویدی، د ژبو په تحول کی عمومی دی د سپیتمان لومړی جزو چی «سپین» دی په اکثر و اریائی نومونو کی ریښه لری یعنی د باخترا یا ئیانو د اکثر و نومو په سرکی د سپین کلمه راځی، مثلاً سپین دات، سپین تا، سپین تو داتا او نور چی د اوستا په ونډیداد کی داسی نومونه ډیر دی او د لومړی جزو معنائی هم دغه سفید دی چی د پښتو «سپین» کټ مټ پکی معلومیږی.

نو په دغه تاریخی استناد په ټینگه ویلای شو، چی د «سپیتمان» لومړی جزو هم دغه «سپین» دی، چی د هغی عصر په ټولو نومونو کی واو ددغی کلمی په معرب شکل «اسفتمان» کی هم همدغه پښتو صفت ساتلی شویدی، او همدغه نوم د البیرونی په

اثارالباقیه په ځینو نسخو کی «سفید تومان» کښل شویدی، چی د پښتو سپین تومان د فارسی ترجمه ده (۱۶۷).

اوس چی د «سپینتمان» د نامه په هکله مونږ یو څه معلومات په لاس راوړل، چی په پهلوی ژبه کی ورته سپیتامان یا سپیتمان ویل کیږی او د نامه لومړنی برخه د «سپیت» «سپید» یعنی د «سپین» په نامه یاده شوی او په گاتها کی هم دا نوم ډیر ځله راغلی دی. بله مانائی داسی ده چی د «سپین نژاد» پوری تړل شویدی او معنوی جنبه ئی هم ورته ورکړیده، او د هغه خټه ئی هم سپینه بللی ده نو په دی خاطرئ د یوی شریفی، نجیبی او روحانی کورنی پوری تړلی او وائی چی ځینو د سپیتمان نوم په (پاک روان) هم ترجمه کړیدی.

په پښتو ژبه کی نوموړی نوم د (سپینی تومنی) یعنی د (سپین نژادی) په مانا یاد شویدی او هم ویل کیږی چی د سپیتمان نوم په ډیرو اریائی نومونو کی رینه لری لکه په باختری آریائی نومونو په سرکی د سپین دات، سپین تا، سپین تو داتا او نور چی د اوستا په ونډیداد کی راغلی دی لیدل کیږی، په هر حال د «سپینتمان» نوم د پشائی ژبی له پلوه په لاندی ډول سره شاربلی او سپرلی شو.

Spentoman سپینتمان

په پشائی ژبه کی

د اوستا د «سپینتمان» نوم د پوهانو او لیکوالانو له انده د «زرتشترا» د نامه پوری اړه لری او په دی باور دی چی د «زرتشترا» دنامه پوری یو تړلی نوم دی او د اوستا د کتاب پوری د اړوندو کتابونو لکه: گاتها، یسنا او ونډیداد کی چی هر یو په خپل وار سره د اوستا ددینی او مذهبی کتاب برخی جوړوې کښل شویدی. یعنی دا چی د «زرتشترا» نوم د «سپینتمان» سره یو ځای داسی راغلی دی لکه: (زرتشترا سپینتمان).

زما په باوربنائی چی دا نوم په همدی ډول سره لیکل شوی وی دا ځکه چی د «سپینتمان» نوم د ځینو څیړونکو له خوا د (پاک روان) په مانا هم راغلی دی، دا په دی خاطر زه پر

حای بولم، چي پخپله (زرتشترا) د باختری آریائیانو یو یاد او نومیالی دینی مبلغ اود اوستا ددینی کتاب خستن اود زردشت ددین پیغمبر او لارښود په توگه پیژندل شوی شخصیت دی . نو څرنګه چي دی (زردشت) پیغمبر او دینی مبلغ وو ، له دی کبله د «پاک روان» دکلمی په کارول ئی په اړوند ډیر ښه او پرځای ګڼل کیږی، داځکه، چي دی د خپل وخت لوی پیغمبر او روحانی خټه ده ، په اړوند ئی د (پاک روان) صفت په کارول پر حای او معقول کار ګڼل کیږی . نسبت وهغی کلمی ته

چي نوموړی دی د (سپین) یا د (سپین نژاد) په نوم ونومول شی ، زه یی له دی کبله درست نه بولم ، چي ټول آریائیان د سپین توکم څخه ګڼل کیږی او سپین والی په ټولو آریائیانو کی یو شریک او انکار نه منونکی حقیقت دی چي، د (پاک روان) کلمه یو ځانګړی معنویت دی ، چي په ټولو خلکو کی سپینوالی نه لیدل کیږی اودا معنویت په یوی ټولنه کی خاص وی نه عام او دا صفت د ټولنی لخوا وړ کس ته ورکول کیږی نه ټولو وګړو ته .

زه د (زراتشترا) نوم د هغی د خصوصیت له مخی ، چي مخکی په پشائی ژبه کی توضیح او تشریح شو ، د (سپنتمان) کلمه هم د (زردشت) دنامه سره تړلې ګڼم او هغه د زردشت دنامه سره د صفت دکلمې په حای راغلی بولم او په پشائی ژبه کی ئی د یوی مذهبی کلمی په توګه پیژنم ، چي د زراتشترا د نامه سره د مذهب له پلوه ټینګه اړیکه لری په بنسټیز ډول سره ئی په پشائی ژبه کی څیړم .

spentoman سپنتمان

دا نوم په پشائی ژبه کی د یوی ځانګړی کلمی په توګه وجود نه لری ، څرنګه چي اوس پوهیږو د (سپنتمان) کلمه د (زراتشترا) د نامه پوری تړلی یوه نښتی کلمه ده .

زه په پوره باوردا ویلی شم ، چي د (سپنتمان) د نامه د «س» توری د نوموړی نامه پوری اړه نه لری او د نامه اصلی توری نه ګڼل کیږی .

د «س» د توری په هکله بنائی داسی ووايم ، چي لومړی په پشائی ژبه کی اوبیا په ډیرو لویدیزو آریائی ژبو کی د «س» توری یو نسبتی توری دی او د نامه په پای کی راخی او د نسبت مانا او مفهوم رسوی . نو له دی کبله زه د پشائی ژبی د ګرامری اصولو له مخی دومره وایم ، چي د (سپنتمان) د کلمی د «س» توری ، نوموړی نامه پوری اړه نه لری او دا توری د (زراتشتر) د نامه له پای څخه غوڅ شوی او ورپسی نامه سره ، چي د (پنتمان) کلمه ده ورسره غوټه شوی دی او د هغی څخه ئی (سپنتمان) جوړ کړی دی ، که مونږ د (سپنتمان) د نامه د پیل څخه د «س» توری پری کړو او د (زراتشتر) د نامه د پای سره ورغوټه کړو ورڅخه (زراتشتراس)

په لاس راخی ، چي په پښتو ژبه کی د (د زراتشتر) په لاس راخی . اوس ، چي د (سپنتمان) د نامه څخه مو د «س» توری پری کړ او یواخی (پنتمان) پاتی شو ، نو اوس دا په لاس راغلی کلمه په پشائی ژبه کی په لاندی ډول سره څیرو .

Pentoman پنتمان

د سپنتمان آوستائی کلمه په پشائی ژبه کی پرته د (س) له توری د (پنتمان) په بڼه کی په لاندی ډول سره توضیح او تشریح کیږی .

په لومړی ډول کی د پنتمان کلمه د پشائی ژبی له پلوه ، د دریو ټوټو څخه جوړه شویده ، چي هره ټوټه ئی یو دبل پسې توضیح او تشریح کیږی .

پین pen : ۱ -

دا کلمه په پشائی ژبه کی د (پینیک = پیژندل = شناختن) له مصدر څخه جوړه شویده . د (پین) برخه ئی دنوموړی مصدر دمفرد مخاطب لپاره په حال زمانه کی د (وی پیژنه) فعل دی ، چي امری حالت یی یواخی او یواخی په فشار سره تلفظ کیږی او ورڅخه (پین - پینا = وی پیژنه) جوړیږی .

۲ - په دویمه برخه کی د پنتمان د نامه د (ت) توری دی ، چي په یواخی ځان سره بی غږه توری دی ، چي مانا نه ورکوی ، د اصولو له مخی هر بی غږه توری د یوه غږیز توری

په مرسته ،چی ورسره یو ځای شی ،ځان بنکاره کوي ،که مونږ د لته د (ت) دتوری سره هر یو غږیز توری ولیکو ورڅخه (تا،ته،تو،تی) په لاس راځی ،چی په پشائی ژبه کی هر یو په لاس راغلي کلمه خپله مانا لری ،چی په دی ځای کی زه یواځی د (تو)کلمه ورڅخه اخلم او هغه په کاروم.

دا په لاس راغلی د (تو) کلمه په پشائی ژبه کی د فاعلی حالت دمفرد مخاطب ضمیر دی ،چی په پښتو او دری

ژبو کی هم ضمیردی، چی مانا او بڼی یی هم یو او بل ته سره ورته دی، چی د (ته او تو) ضمیر دی ،چی په ډیرو نوروآریائی ژوندیو ژبو کی دا ضمیر لا تر اوسه پوری په ورته ډولونو کی ژوندی دی . اوس دا په لاس راغلی د(تو) پشائی کلمه را اخلم او د اوستائی نامه د (پنتمان) نوم توضیح کوم.

دا چی د (ت)د توری سره د (و)غږیز توری یو ځای ولیکو نو مونږ به دا کلمه(ت +و = تو)په لاس راوړې وی ،چی مانا به ئی په پښتو او دری ژبو کی داسی وې(ته) او (تو) وې.

مان،من Man,mn ۳-

د پنتمان دنامه دریمه برخه د (مان ،من)کلمه ده ،چی د پشائی ژبی د (منیک =منل ،پزیرفتن) له مصدر څخه په لاس راځی او د (مان او من) کلیمې ئی د پښتو او دری ژبو د (ومنه، ویی منه ؛ قبولش کن)دمفرد مخاطب لپاره فعل دی ،چی په پشائی ژبه کی دا په لاس راغلی فعل کټ مټ امری فعل دی ،چی د پنتمان د نامه دریمه برخه جوړوی . اوس نبائی د پنتمان د کلمی ټولې په لاس راغلي ټوټی یو د بل سره څنگ په څنگ د مانا سره ولیکو او وگورو ،چی مونږ ته کوم نوم په لاس راکوي ،بڼه او مانائی په څه ډول ده ،بڼه ،مانا او مفاهیم ئی څومره سره ورته بنکاری . اوس دا په پشائی ژبه کی په لاس راغلی ټوټی یو د بل سره نښلوو او گورو ،چی مونږ ته څه په لاس راکوي .

پین = ویی پیژنه(بشناس).

تو = ته (تو)

مان، من = ویی منه (قبولش کن).

اوس په لاس راغلی ټوټې یو د بل سره یو ځای لیکو او په لاس راغلی ترکیبی نوم، چی ورڅخه په لاس راځی، هغه د اوستائی نامه سره څنگ په څنگ دروو او بیائی پرتله کوو او گورو، چی دوی دواړه سره ترکیبی نومونه دی که نه ؟.

پین + تو + مان (من) = پینتو مان. اوس که د په لاس راغلی نامه غبریز توری ورڅخه و غورځوو دا لاندی نوم په لاس راځی لکه: پینتمان دا نوم که مونږ ورته اوستائی نوم ووا یو، نو د پشائی ژبی نوم، چی غبریز توری هم د ځان سره لری اصل به نه وی که څنگه ؟. که اوس مونږ د همدی پشائی نامه څخه غبریز توری و غورځوو، نو دواړه به یو شان نه وې. ارو مرو به دواړه سره یو شی وې.

پین تو مان = ویی پیژنه ته ویی منه ؛ چی گرامری مانائی داسی ده : (پین تومان + ته ئی وپیژنه او ویی منه.)

داوو په پشائی ژبه کی د اوستا د ترکیبی کلمی ټکی په ټکی خپر نه او د هغې پشائی مانا او بڼه ئیزه پرتله.

د پینتمان د لرغونی اوستائی کلمی دوهم ډول په پشائی ژبه کی په لاندی ډول سره هم تر سره کیدای شی.

که چیری مونږ د اوستا د لرغونی (پینتمان) د کلیمی د (ت) توری د (د) په توری واروو په دی صورت کی اوستائی کلمه خپلی بڼی ته تغیر ورکوې او د (پینتمان) د کلیمی څخه د (پندمان) کلمه جوړیږی، بنائی د زرگونو کلونو د تیریدو په بهیر کی به دا نوم د (پینتومان) څخه به په (پینتمان) یا برعکس په (پیندمان) اوبنتی وې، چی اوس ئی دا شکل په پشائی ژبه کی خپرو.

پیندمان:

دا نوم په پشائی ژبه کی هم له دوو ټوټو څخه، له دوو مصدرونو د (پینیک = پیژندل) او د (منیک = منل) له افعالو څخه په لاندی ډول په لاس راځی، چی ټول گردان ته ئی اړتیا نه

لیدل کیری او یواخی یی فعلونه خپرو او خرنگوالی ته ئی پام کوو لکه:

۱- د (پیند مان) د نامه لومړی برخه د (پین = وپیژنه ، ویی پیژنه) فعل دی ، یا داچی که د (پین) د کلمی سره د (د) توری او ور پسی د (ه) یا د (ا) توری ، چی غبریز توری دی ولیکو ورخخه (پینده ، پیندا) په لاس راخی ، چی دافعلونه په پشائی ژبه کی د جمع مخاطب لپاره دی ، چی مانائی (ویی پژنئی) کیری.

۲- د (پیندمان) د نامه وروستی برخه ، چی د (مان) برخه ده د پشائی ژبی د (منیک = مثل (له مصدر خخه په لاندی ډول په لاس راخی . د (مان - من) کلمه یو فعل دی د مفرد مخاطب لپاره ، چی د (ویی منه) مانا لری . اوس که مونږ دا په لاس راغلی د (مان - من) فعل د (پیندمان) د نامه د لومړی برخې سره یو ځای ولیکو نو په گډه سره به ئی بڼه او مانا داسی وې . (پیندا ، پینده + مان ، من = پیندا مان «پینده مان» بڼی په لاس راخی ، چی په دی ځای کی د «ا» او د «ه» توری ، چی غبریز توری دی ، چی ددوو بی غږو تورو په مینځ کی ځان رابنکاره کوې او پرته له شکه د (پیندمان) خخه د (پینده مان) ترکیبی کلمه لاس ته راخی ، چی مانائی (ویی پیژنئی ویی منی) کیری ، چی د (پیندمان - پینده مان - پیند امان) شکلونه د اوستائی نامه (پینتمان) سره بڼه څنگ لگوې ، داوو په پشائی ژبه کی د اوستا د (پینتمان) د کلمی خرنگوالی.

اوس د پینتمان د کلیمی دریم ډول په پشائی ژبه کی په لاندی ډول سره خپرل کیری:

۳- که چیری مونږ د (پیندا مان) د نامه خخه د «ی» توری وغورځوواو په پای کی د «ا» د توری پر ځای ورسره د «ی» توری ولیکو ، ورخخه به (پند ، پندی) په لاس راشی ، چی (پند) په پشائی ژبه کی (لار = راه) ته وائی او «پندی = لاره یی» . او که چیرته د (پیند امان) د نامه له دوهمی ټوټې خخه ، چی د (مان) برخه ده ورخخه د «ا» توری وغورځوو، نو ورخخه د «من» کلمه په لاس راخی ، چی په دی صورت کی «من» د

پشائی ژبی د یوه ژوندی مصدر (منیک = منل = قبول کردن، پذیرفتن) خخه د (من = ویی منه = قبول کن، بپذیر) مانا لری، که اوس مونږ دا په لاس راغلی نومونه یو د بل سره خنگ پر خنگ ولیکو، نو ورخخه دا لاندی ډول په لاس راخی.

پندی = لاره یی + من = و منه

پندی + من = پندی من = لاره یی ومنه

په پشائی ژبه کی برسیره پر لوړو نومونو داسی کلمات هم شته، چی مانائی یو ډول ده خو تلفظونه ئی سره توپیر لری لکه: (پند، پنده، پندو، پندیا)، چی ټول د لاری مانا ورکوی په دری ژبه کی د «پند» کلمه هم په همدی مفهوم موجوده ده لکه، چی وائی (پند و نصیحت).

د کلماتو د لوړی تجزیی خخه دا په ډاگه شوه، چی د «پندی من» پشائی ترکیبی کلمه ده، چی تر نن پوری د پشائی ژبی ویونکی یی په همدی تلفظ سره په خپلو ادبیاتو کی لری، چی دا نوم تر اوسه پوری د هندوستان د هندوانو په دیانت کی د (پندو او پندت) په بڼو اوریدلی شو، چی د اسلام په دیانت کی نوموړی هندی نوم د «ملا» دکلمی سره پوره اړخ لگوي، چی په دواړو دیانتونو کی د (دینی لارښود) مانا او مفهوم رسوي، نو له دغی سپرنی خخه دا پوره په ډاگه کیږی، چی د پشائی ژبی د (پندی من «مان») ترکیبی کلمه د اوستائی نامه د (پنتمان) او د هندی دیانت د (پندت، پندو) سره ښه ښایسته خنگ لگوي او دا راپه گوته کوي، چی لا د پشائی ژبه لرغونو آریائی مشهورو مذهبی نومونو ته، چی په آریائی لرغونو مذهبی کتابونو کی د معجزاتو په بڼه پراته دی د لرغونو آریائی ژبو پوهانو او خپرونکو د خپرنی لپاره یوه ستره دروازه پرانیزی او هغوی ته دنوو زړه پورو خپرنو لپاره د امیدونو نوی لارښوده ډیوه بلوي.

دا وو په پشائی ژبه کی د لرغونې اوستا د لرغونی نامه د (پنتمان) د ترکیبی نامه په دری ډولونو سره خپرنه، اوس په لاس راغلي دری واړه ډولونه د هغوی د مانا سره لیکو.

۱ - پینتومان (پین تومان) = ته یی وپیژنه ویی منه (ویی پیژنه ویی منه).

ب - پیندا من (مان) = ویی پیژنی ویی منی.

ت - پنده (پندی) مان (من) = لاره یی ومنه.

اوس چی مونږ د لرغونی اوستائی نوم د (سپنتمان) نوم په (پنتمان) باندی واپراوو، هو د هغی د «س» توری مو د یوه نسبتی توری په توگه د (زراتشتر) د نامه سره وتاړه او ورڅخه (زراتشتراس) جوړ شو، مونږ ته یواځی او یواځی د (پنتمان) ترکیبی نوم په لاس راغی او هغه مو د پشائی ژبی له پلوه و څیره او په دریو ډولونو سره مو په اوسنی ژوندی پشائی ژبه کی په لاس راوړ او هغه مو مانا هم کړ، بنائی، چی اوس د (پنتمان) د ترکیبی کلیمې دری واره په لاس راغلی پشائی ماناوې د (زراتشتراس) د مانا سره یو ځای ولیکو او د (زراتشتراس په زراتشتراس = دزرو خوړونکې ستوری

پنتمان) د ترکیبی نوم مانا او پرتله د اوستائی نامه سره تر سره کړو، او مانا او مفهوم ته ئی څیر شو او وگورو، چی په لاس راغلی پشائی مانا گانې او مفاهیم څومره ښکلی او زړه پوری دی، پام ورته وکړې.

لومړی د (زراتشتراس) او ورپسی د (پنتمان) د کلمو څخه په لاس راغلی شکلونه او د هغوی ماناوې او مفاهیم یو د بل پسی لیکو او بیائی سره په پرتله کی وینو.

۱ - زراتشتراس = د زرو خوړونکې ستوری.

زراتشتراس = زرو ته ننوتونکی ستوری.

اوس د (پنتمان) د نامه پشائی ماناوې لیکو:

۱ - پین تو مان (من) = ویی پیژنه ویی منه.

۲ - پیندا من (مان) = ویی پیژنه ویی منه.

۳ - پنده من (مان) = لاره یی ومنه.

اوس که مونږ د زراتشتراس او د پنتمان د ترکیبی نومونو ماناوو او او مفاهیمو ته پام واپرو، پوهیږو، چی په نوموړو نومونو کی د خپل وخت ډیر پاک او سپیڅلی، مقدس او زړه پوری ماناوې او ډیر ادبی مفاهیم، چی د دینی او مذهبی مفاهیمو پوری اړه لری پکی لیدل

کیری او ورسره یو حای اوستائی مفاهیم او دهغی تعریفونه په کی بنکاره کیری. راخی، چی اوس نوموړی اوستائی ترکیبی نوم په پشائی ژبه کی دهغی د مانا ورسره ولیکو او ورته پام وکړو، چی خومره دا نوموړی ترکیبی کلمه یو د بل سره په بڼه او تلفظ او همدا ډول په مانا او مفهوم کی یو د بل سره ورته یا د یو او بل څخه وړاندی دی. زراتستراس + پنتمان = زراتستراس پنتمان. مانائی داسی ده (دزر خوړونکی ستوری وپیژنه ویی منه).

د نوموړو ترکیبی کلمو لومړنی مانا داسی شوه.

۱ - زراتستراس پین تو مان (پینتمان) = د زر خوړونکی ستوری ته ومنه او ویی پیژنه. اوس ئی دوهمه مانا گورو:

۲ - زراتستراس (زراتستراس) + پیندا من = زراتستراس پیندامن (پنده من) = (زروتهنونکی ستوری وپیژنی وئی منی).

اوس یی دریم ډول او مانا لیکو:
زراتستراس.

پنده مان:

زراتستراس + پنده من (مان) = زراتستراس پنده من = دزرین ستوری لار ومنه ؛ یا: د ځلانده رانه ستوری بنوونه ومنه ؛ یا: دزر په شان پاک او سپیڅلې ستوری لار ومنه. که چیری مونږ په پشائی ژبه په لاس راغلی د (زراتستراس پنده من) ترکیبی نوم، چی د اوستا د کتاب، لیکوال او مذهبی شخصیت پوری اړه لری په دری وپرو ډولونو کی د اوستا د اصلی نوم (زراتستراسپنتمان) په پرتله کی وگورو، دومره توپیر سره نه لری او دا به هر لوستونکی او اوریدونکی ته څرگنده شې، چی د اوستا او د پشائی ژبی یو د بل سره هیش ډول توپیر نه لیدل کیری. کیدای شی نوموړی اوستائی نوم ډیری نوری بڼی ولری، چی ماناوی به ئی هم سره توپیر ولری، خو بڼه به ئی د تل لپاره سره ورته وې، چی دا کار د هم مخرجو تورو او دغریزو تورو په اړولو را اړولو کی تر سره کیری.

زما په اند د پشائی ژبی له پلوه دریمه مانا خورا زړه پوری ده ، دا په دی خاطر ، چی په دریمه مانا کی د زرین (طلائی) ستوری برسیره د (لاری) او د (منلو) کلمی هم شته دی ، چی نوموړې کلیمې د (لاربنوونې) مفهوم رسوی ، چی د اوستائی مانا او مفهوم سره پرته له توپیره ځان څرگندوی ، دا ځکه ، چی هلته هم د مذهبی پیا وړې لاربنود او د نومیالی مبلغ بنکلی مفاهیم په کی نغبتی دی ، دا وو په پشائی ژبه کی دلرغونی آریائی اوستائی ترکیبی کلمې مانا او مفاهیم ، چی په دری واپرو ډولونو کی مو ولیدل د پشائی ژبی په ادب کی ډیر بنکلی ، زړه پوری او د پوهی او منطق له مخی پر ځای اود منلو وړ دی ، چی زما له نظره د هغو ماناوو څخه یوه زړه پوری مانا ئی داده.

دځلاند زرین (طلائی) ستوری لار (طریقه) ومنه **Zaratashtaras pandh man**
(د ځلاند زرین ستوری لاره ومنه)

«اهورا مزدا»

»Ahuramazda «

اهورامزدا (لوی خبنتن) دا یو لرغونی آریائی نوم دی ، چی د لرغونو زمانو څخه په آریائیانو کی په همدی نوم شهرت لری ، په اوستا کی نوموړی نوم به دی ډول سره یاد شوی دی.

(اهورا مزدا د لوی خالق نوم دی ، چی دا کلمه (اورمزدا) هم نقل شوی او مخفف ئی (اورمز) هم ده ، په لومړې سر کې د (خداوند دانا او وجود اعلی) نوم و ، وروسته ئی ډیری مجازی معناوی هم موندلی دی) ۱۶۸
همدا ډول د اهورامزدا د نامه په هکله د پوهانو نظریات یو د بل سره ورته بنکاری ، چی د یو او بل پسې ئی لیکو.

گيگر آلماني وائي: (چي اهورا مزدا د علم خاوند او د غيب او شهود مالک و، هر خاي د خالق تعالي نوم داسي په اوستا کي ذکر شويدي) ۱۶۸

(په هر صورت خو دا نوم د اوستائي ژبي يو مهم اسم دي او تر اوسه هم په پارسي ژبه کي د اورمزد په ډول موجود دي. که مونږ دا نوم تحليل او تجزيه کړو، دري ټوتي دي (اهور= اور) دوهم (مزدا) او په دي ډول دا دواړي ټوتي په پښتو کي ريښه لري) ۱۶۸

(اوستائي (اهور) د (هور) په شکل اوس په پارسي ادب کي موجود دي، چي معنائي نور، لمر ده. ځکه چي هر وخت د اوستا (ه) به سکسکريت کي په (س) اوږي، نو دا کلمه په سنسکريت کي سور او سوريا سوي ده، چي لمر ته ويل کيږي) ۱۶۸

(په پارسو کي د د اوستا (ه) په (خ) هم بدليري، لکه د مخه هم ويل سوي دي، نو دغه کلمه (خور) هم سوه، چي لمر ته وايي: دوکتور گيگر هسي شرح ورکوي: چي يعني لمر او نور چي د اهورا مزدا مخلوق دي، د نورالانواز او ضيائي مطلق په مفهوم هم وو) ۱۶۹

(پخوانو انسانانو رڼا او نور مقدس گڼل او احترام ئي کاوه، ځکه نو دوي لمر په اسمان کي مقدس گانه، چي دنور منبع دي او په مځکه کي يي بيا دنور منبع (اور) باله، او مقدس ئي گانه، لکه په ويدا او اوستا دواړو کي د اور په نمايندگي ارباب لانواع شته ومثلاً د ويدا يو مشهور رب النوع (اگني) يعني (اور) دي، چي ددوي په عقيدئي لمر، بريننا او اورددی بدنونه دي، او د رڼا او اور د تقدیس عقیده په اوستائي آريائيانو کي هم وه) ۱۶۹ گيگر وائي: (په مځکه کي دټولو رڼاوو مرکز (اور) دي او بيله اسماني رڼا دلته د هري رڼا منبع (اور) گڼل کيږي، ځکه نو پاک شي بلل شوي دي او د اسماني رڼا منبع (لمر) هم د مزدا د ابدی رڼا نمينده گڼل کيږي) ۱۶۹ (دغه داهورا يا هور يا اور کلمي دي، چي (و) يي په (ي) اوښتي او (هیربد) ځني جوړ شويدي، چي اصلاً بايد (هوربذ - اوربذ) وي. هوربذ د زردشت لقب دي او معنا ئي ده د (اور خدمتگار) يا د (اور مشر) عربو دا کلمه (هیربذ) کړه، چي جمعئ (هرايزه) ده علامه خوارزمي وائي دا د فرس پهلوي لغت دي او معنائي خادم النار او عبدا لنار ده) ۱۶۹

(پوهان وائي:، چي په ويدا کي (ورن) يو ربا لنوع دي وچي دغه کت مټ د يونانيانو د

(اوریناس) او د اوستا (اورمزد) دی او ددی نوم ماده او عنصر هم (ور) ده . ۱۷۰
 (نو که دی کلمو ته سپری خیر شی ، لومړی جزوی دغه پښتو (اور) دی ،
 وړ=اوری=اور)، چي دایران دهخامنشی دوری دزړې بارسیپه کتیبو کی هم (اورمزد) راغلی
 دی (۱۷۰)

(نوکه ددغه لغوي تحلیل له رویه تاریخی مواد هم په نظر کی ولرو او د اوستا د (اهوره
 مزده) معنا وکړو ، باید داسی وویو (نمنخلی اور) یا (مجلله رڼا) یا د (عبادت وړ رڼا) چي
 زات واحد لا شریک دی «الله نوراسموات والارض» (۱۷۰)
 (ددی کلمی اوستائی ترکیب هم د پښتو سره سم دی ، ځکه (مزدا) چي صفت دی پر اهورا
 موصوف د مخه دی ، په دی ډول (مزدا اهورا) ، چي له دغه څخهئی هم پښتو ته نږدیوالی
 ښکاري) (۱۷۰)

اهورا مزدا AHURAMUZDA

په پشائی ژبه کې

دا چي اهورامزدا یو لرغوني آریائی نوم دی ، په اوستا کی هم دا نوم په همدی نامه
 یادپړی . د اهورامزدا دنامه په هکله د څیړونکو پوهانو نظریات یو او بل ته ورته او نږدی
 ښکاري او د اهورا مزدا نوم د(لوی څښتن) نوم بولې ، وائی چي په فارسی کی نوموړی
 نوم د (اورمزد) په بڼه یاد شوی دی اود (خداوند دانا او وجود اعلی) په نامه معنی شویدی
 او وروسته ئی ډیرې مجازی معناوی هم موندلې دی. لکه گیگر المانی چي وایی : (اهورا
 مزدا د علومو خاوند اود غیب او شهود مالک وو.)

د نوموړی کلمې په هکله ویل کیږی، چي د اوستا د (اهورا) نوم په فارسی ادب کی
 د(هور) په بڼه موجود ه وه، چي مانایی (نور، لمر) دی او په سنسکریت کی د (هور) کلمه د
 (سور) په بڼه موجوده ده ، دا ځکه چي د سنسکریت د (س) توری په اوستا کی د(ه) په
 توری اوښتی دی یا برعکس . د سنسکریت د (سور یا سوریا) کلمه په اوستا کی د(هور) په
 شکل او په فارسی کی نوموړی کلمه د (نور – لمر) په بڼه موجوده ده.

په هر حال د اهورا مزدا د نامه په هکله مونږ اوس د پوهانو په ورکړل شوو نظرياتو پوهيږو او دا راته جوته سوه، چي (اهورامزدا) د(خالق-خدای) د نوم په توگه په اوستا کي ياد شوې دی. دا چي د (اهورا مزدا) په يوه يا بل ډول سره موجوده وه او د زماني دتيريدو په بهير کي يي د(اهورا يا هور)کلمې له يوه ډول څخه وبل ډول ته شکل ته تغير کړيدی د بيلگې په توگه: پوهان په دی عقیده دی، چي د اوستا د (هور) کلمه په سنسکريت کي د (سور يا سوريا) په بڼو او د ويدا په کتاب کي د يوه مشهور ربا لنوع (اگني) په بڼه موجود وه.

اوس غواړم د (اهورا مزدا) د اوستائي نامه په هکله په پشائي ژبه کي څه نا څه توضيحات د خپرنی او برتلی په اډانه کي بناغلو ژب پوهانو ته وړاندی کړم. دا چي په لرغوني آريائي ژبه (آريک) کي د پشائي ژبي ژوندي کلمات مونږ تر لاسه کړل او پري وپوهيدو، چي پشائي ژبه هم د لرغونو آريائي ژبو د ډلي څخه شميرل کيږي، مخکي مو د سنسکريت د (سور) د نامه په هکله يو څه مالومات وړاندې کړي دی، چي د هغي سره په څنگ کي د (سور) نږم د کاې په ژبه کي، چي هغه هم يوه لرغوني آريائي ژبه گڼل شويده هم رڼا واجوله او د پرتلي په پايله کي دا څرکنده کړه، چي په کاسي ژبه، سنسکريت او په پشائي ژبه کي په ترتيب سره د (شورياس، سوري او سورييس) په بڼو د (سور) لرغوني آريائي نوم موجود دی، خو په اوستا کي نوموړی نوم د (اهور يا هور) بڼه ئي ځانته غوره کړيده، چي په پښتو ژبه کي د (لمر) او په دری ژبه کي د (افتاب) او په پشائي ژبه کي کت مټ د (سور) په نامه لا تراوسه پوري ژوندي دی او د پشائيانو په ورځني ادب کي په ژوندي بڼه ژوندي دی.

په دی ځای کي زه غواړم د پوهانو دغه نظريه، چي وايي: په (ويدا کي (ورن) يو رب النوع دی، چي دا کت مټ د يونانيانو د (اوريناس) او د اوستا (اورمزد) دی) ۱۶۹ غواړم د پوهان د لوړې نظريې په رڼا کي د اورمزد او اهورا مزدا نومونه، چي د ويدا د (ورن) او د يونانيانو د رب النوع (اوريناس) سره يو شانته گڼل شويدي د پشائي ژبي له کبله ئي توضيح کړم.

په پشائی ژبه کی د (اهورا مزدا) اوستائی کلمه یوه ترکیبی کلمه ده، چی له دریو ټو ټو
خخه جوړه شویده.

-لومړنی ټوټه یی د (اهور) کلمه ده، که چیری مونږ د(ه) توری ورخخه لیریکړود(اور)
کلمه په لاس راځی د پشائی ژبی له پلوه د نوموړې کلمې د(و) توری د (پینن) درلودونکی
دی او د (و) توری د (ه) توری ته نږدی اواز ورکوي په وخت کی د دوو (واوونو)اواز
ورخخه پورته کیږی. نوموړې کلمه په پشائی ژبه کی د (اوریک = پاخول، وینبول، له
خوبه پاخول) له مصدر خخه په لاس راځی، چی ځنی پشائیان دا مصدر د (ووریک) په
ډول هم تلفظ کوي، د پشائی ژبی د گرامرې قاعدې سره سم دا لاندی افعال ورخخه په
لاس راځی.

(اوریک - وریک = له خوبه پاخول، پورته کول، وینبول)

آ=زه او ریم (وریم)

تو= ته اوری (وری)

سی =هغه اورگا (ورگا)

امو =مونږ اوریس (وریس)

ایمو = تاسې اوریدا (وریدا)

تی =هغوی اورین (اوریدا)

د نوموړی مصدر مفرد مخاطب امری فعلونه دادی:

اور (وری) = پاسپړه، پورته شه، وینن شه، پورته شه

د جمع غائب لپاره امری فعل دادی:

اوریدا (وریدا) = پائیسوه، پورته یی کړه، وینن یی کړه، پورته یی کړه.

د نوموړی مصدر خخه فاعلی صفتونه یی دادی:

اوروا (وروا) = پاخیدلی، وینن شوې.

اوروې (وروې) = پاخيدلی ، وينه شوې. او (اورنا) يا (ورنا) = پاخيدنه ، وينيدنه.
اوس ، چي مونږ د (اوریک، وریک) له مصدر څخه د هغه پوری تړلی فعلونه په لاس راوړل
، په ټولو افعالوکی د (اور ، ور) کلمه شریکه ده ، چي د مصدر د ختی او بنسټ څخه نمایندگی
کوی.

د مفرد مخاطب لپاره د (اوریک ، وریک) له مصدر څخه د (اوریا ، وریا) فعل د (پایي
خوه، پورته یی کره ، وینس یی کره) مانا لری ، چي په خپل ذات کی نوموړې کلمه دهیلې او
غوبنتنی په توگه سره خپله مانا څرگندوې لکه:

لطفاً محمود له خوبه پاڅوی (پورته یی کرې، وینس یی کرې)، چي نوموړی فعل په خپل
وخت کی د خدای تعالی یا د یوه بل ستر سړی یا کوم شخصیت په وړاندی هم د درناوې
په خاطر په کار وړل کیږي.

دا چي اوس مونږ د اوستا د ژبی (اهورا مزدا) د نامه لومړی ټوټه (اهورا) و (اوریا) په بڼه
په لاس راوړه ، که چیری د پشائی ژبی د (اوریا) د کلمې څخه د (ی) توری حذف کړو
، نو په دی صورت کی مونږ د (اوریا) څخه (اورا) په لاس راوړو ، څرنگه چي پوهیږو غږیز
توری کله کله زیاتیری او کله کله هم حذفیری په هر حال کیدای شی ، چي د اوستا په ژبه
کی هم د پشائی ژبی په څیر د (اهورا) کلمه د (اوریا) په شکل په کار وړل شوې وی ، یا بر
عکس . خو مونږ د اوستا او پشائی په ژبو کی د نوموړی کلیمی یو شانته والی او کټ مټ
والی د نامه په رینه کی لیدلی شو ، یعنی دا چي په دواړو ژبو کی د (اور) کلمه مشترکه ده
، بر سیره پر دی ، چي په اوستا او پشائی ژبو کی نوموړی کلمه سره یو شانته ده ، همدا شان
د (اور) کلمه د ژب پ وهانو له نظره په (ویدا) او د یونانیانو په ژبه کی هم یو دت بل سره
شریک دی . او د (اور) کلمه په څلورو لرغونو آریائی ژبو کی سره مشترکه ده او د (اور) د
کلیمی رینه لری، چي په پشائی ژبه کی د (اور) دکلمی ژوندی مصدر تر اوسه پوری په
پشائیانو کی په پراخه پیمانته سره په کار وړل کیږی . که چیری د (اور - اوریا) کلمو
مجازی معنا ته په پشائی ژبه کی ښه څیر شو ، د خالق تعالی مانا او مفهوم تری په ډاگه
کیږی ، دا ځکه، چي ددینی عقایدو له مخی (پاخوونکی ، وینوونکی اود کائناتو هست

کونونکی) او په ټوله کی د مخلوقاتو پالونکی هم هماغه لوی خښتن تعالی دی، چی فاعلي صفت یی په پشائی ژبه کی (اوریکالا = پاخوونکی، وینوونکی، پیدا کونونکی او ژوند ورکونونکی .....) ټول په خپل اصل کی د (لوی خښتن تعالی) ماناو مفهوم افاده کوي. برسیره پر لوړې توضیح د پشائی ژبی د (اورن) کلمه د (ا) په پینښ د (اوریک = پاخول، وینبول ..) له مصدر څخه د جمع غائب د فعل د راتلونکې زمانې (پا به څیرې، وینب به شي...) یوژوندی فعل دی، چی په نوموړو ماناوو په کار وړل کیږی، چی څوک یی د (اورن، هورن، ورن) په بڼه تلفظ کوي، چی مانا او مفهوم یی سره یوشی دی، یواځی توپیر یی د تلفظ په وخت کی ښکاره کیږی، چی دا ټوله سره مشابه تلفظ او یوه مانا ورکوي، دا چی تر دی ځایه پوری مونږ د اوستا د زمانې د (اهورا) نوم توضیح او تشریح کړ او پری وپوهیدو، چی دا نوم د لرغونې آریائی ژبی یو ژوندی نوم دی او د یوه ژوندی پشائی مصدر څخه په لاس راځی، ښائی، چی ښاغلی هندو اروپائی لرغونی ژب پوهان دا راسره ومني، چی نوموړی تاریخی نوم د پشائی ژبی پوری اړه لری دا ځکه، چی دا نوم د پشائی ژبی یونوم دی.

اوس، چی مونږ د اوستا د (اهورا) په پشائی ژبه کی د (اوریا، وریا، اهورا، اورا) په بڼو په لاس راوړ او پری وپوهیدو، چی پرته له کوم واوه شکه دا نوم د پشائی ژبی پوری اړه لری، مانا ئی داده.

(اوریا - هوریا = پایي خوه، پورته یی کړه، وینب یی کړه، هست یی کړه) داهورامزدا د اوستائی نامه دوهمه ټوټه (مز) په پشائی ژبه کی د څیرنې لاندی راولو. څرنګه، چی پوهیږو د بی غږو تورو سره غږیز توری د هغوی د موجودیت او څرګندیدو په خاطر په کار وړل کیږی، د بیلګی په توګه، که چیری مونږ د (مز) د کلمی تلفظ ته څیر شو، نو د تلفظ په وخت کی مونږ د (م) د توری د تلفظ په وخت کی د (م) او د (ز) تورو تر مینځ د یوه غږ، چی د خفیفی (ه) یا (ا) اواز لری رامینځته کیږی او اوستائی (مز) د (مزا) یا د (مهز) په ډول اوریدل کیږی، چی د (مهز - مزا) کلمه په پشائی ژبه کی د (اجوری - خوند) په ماناوو دی، چی په پښتو او دری ژبو کی هم همدا مانا او مفهوم

رسوې.

خرنگه، چي مخکي وويل شول د غريزو تورو په مرسته سره، بي غره توري خپل ځان
خرگندوي، اوکه مونږ د (مز) کلمه د (دا) د برخي سره، چي د (اهورا مزدا) دنامه دريمه
برخه جوړوي ورسره يو ځای وليکو. بي هم د (ز) اود (د) د بي غرو تورو تر مينځ بنائي
يو غريز توري وجود ولري. که چيري مونږ د (ز) د توري سره د (ه) يا د (ا) توري وليکو
ورڅخه د (مزه) يا (مزا) نومونه جوړيږي، چي په پشائي ژبه کي د (مزه - مزا) نومونه
دواړه د (خوند - لزت - ژوند او هستي) مانا او مفهوم افاده کوي، خرنکه، چي د (اهورا
مزدا) يا (اهورا مزادا) ترکيبي اوستائي نومونه يو مذهبي او ديني کلمه ده، په دي ځای کي
غواړم، چي د (مرا) دنامه د څو ماناوو څخه يواځي د (ژوند، هستي خوند) مانا واخلم،
يعني:

(مزا = ژوند، هستي، خوند)

-د (اهورامزدا) د اوستائي ترکيبنامه دريمه برخه د (دا) کلمه ده، چي نوموړي کلمه په
پشائي ژبه کي د (ديک = ورکول = دادن) له مصدر څخه په لاس راځي، په لاندې ډول:

(د يک = ورکول = دادن)

ديک = ورکول = دادن

آ = زه ديم = ورکوم

تو = ته (ديا، دا) وړئ کړه

سي = هغه د يگا = ورکوي د يکالا = ورکونکي

امو = مونږ ديس = ورکوو

ايمو = تاسو ديدا = ورکوي

تی = هغوی دین = ورکوی

په پشائی ژبه کی د (دا، دیا) کلمه ددوهم شخص لپاره د حال زمانې فعل دی، چی مانا ئی داسی ده.

(دا، دیا = وریی کره)

اوس که مونږ د (اهورا مزدا) دنامه لوړی په لاس راغلي توتې یو د بل سره څنگ پرڅنگ ولیکو او ورسره دریمه په لاس راغلي توتې، چی د (دا، دیا) برخه ده سره غاړه په غاړه کرو مونږ ته دا لاندی اوستائی او دهغې مانا اومفهوم په خورا ښه قالب کی را ښکاره کوي، چی اوس ئی په لاس راغلي توتې د ماناوو سره یو ځای لیکو او بیائی مانا ور لیکو پ لاندی ډول:

آهورا - اوریا = پایی خوه - پورته یی کره - له خوبه یی راوینن کره.

مز - مز = ژوند، خوند، هستی.

دا-دیا = وریی کره (ورکره).

آهورا + مز، مز + دا، دیا = پایی خوه، خوند، ژوند ورکره.

اوس که مونږ د اوستا د (اهورا مزدا) ترکیبی کلمه د پشائی ژبی د ترکیبی کلمی (اوریا مز دیا) د په لاس راغلی نوم سره د شکل او تلفظ له مخی په پرتله کی وگورو، نو ډیر لږ توپیری په غریزو تورو کی لیدل کیږی او تلفظ یی هم همدا ډول دی، چی د تلفظ په وخت کی یو ویونکی ورڅخه یو مفهوم اوبل اوریدونکی ورڅخه یل مفهوم اخلی یایی هر څوک په خپل ډول سره تلفظ کوی، چی یو د بل څخه توپیر لری، خو تلفظونه او مانا گانې یی په نهائی تحلیل کی سره ورته او خورا نږدی دی. یعنی دا چی په دواړو پشائی او اوستائی ژبو کی سره ورته تلفظ لری او مانائی هم په مجازی ډول کی د اوستا د (خدای تعالی) سره هیڅ توپیر نه لری دا ځکه چی خدای تعالی (پاخوونکی، ویښوونکی، ژوند او هستی ورکوونکی) دی. دلته د نوموړې کلمی مانا اومفهوم د اوستا د (اهورامزدا) د ترکیب

نامه سره هډو پيخ ډول توپير نلری.

داوو په پشائی ژبه کی د اوستا د (اهورا مزدا)دنامه په اړوند سپړنی ، اوسیی نوری بیلگی
گوروو.

اوریا مزا دیا = پاییی خوه ،وینیی یی کره ،ژوند او هستی ورکره
یا:

هوریا مزا دیا (دا) = پاییی خوه خوند او لذت ورته ورکره.
یا:

آهوری مزا دیا = هوکی پاییی خوه خوند او لذت ورکره.
چی پکی ټول د خالق تعالی صفتونه نغبتی دی لکه:

پیدا کوونکی ،پاخوونکی، ژوند ورکوونکی او خوند او لذت ور کوونکی دا ټول صفات د
لوی خدای پوری اړه لری.

دا وو په پشائی ژبه کی د آوستا د (اهورامزدا) اود پشائی ژبی د (اوریا مزا دیا)د نومونو په
پرتله کونه او مانا کوونه کی ما لومات او شننه.

واره(واړه)vara)

دا لرغونی آریائی نوم چې د آوستا په کتاب کې راغلی دی د تاریخی او ادبی پلوه خورا د
اهمیت وړدی دزمانی د تیریدو سره سم ئې نوم یو پر بل اوښتی دی ،د تاریخ په اوږدوکې
د نووادیانو،کلتورونو او نوو فرهنگونو تر اغیزی لاندی راغلی اودنامه مانا او مفهوم ئی هم
ور اړولې دی لکه د یو چا په غاړه چې دنورو رنگونو جامې ورواغوندی ،چې کله کله ئې
خیره وراړوی که خوک ناخاپی ورسره مخ شی نو داسې ورته ښکاری چې دا کوم بل
خوک دی که نه نو دا هماغه خوک وی چې تش ئی جامې نورې وی،که نه نو مانا او
مفهوم ئی هماغه وی کوم چې وو،خوبواخی په مفاهیمو او صفتونو کې یی توپیر را د بره
کپړی چې دا توپیر مونږ همدلته د(واړه)په نامه کې په څرگند ډول لیدلی اوکتلی شو.

دپورتني توضيح څخه زما مقصد دادی، چي داوستا لرغونې کلمه «واره» بنائى د (پرتوري ولری، يعنى (واره) به (واړه) وى، وروسته به څيرونکو د (واره) په ډول ليکلي وى، دا ځکه چې اوستا يوه لرغونې آريائى ژبه ده او په هغې کې بايد لرغونى خصوصيات ډير وليدل شي او د (پرتوري) بايد د هغې داصلى تورو څخه وى ځکه چې د (پرتوري) په سنسکريت کې هم موجود دى.

زما نظر دادی، چې څيرونکو به د خپلې ژبې د خصوصياتو له مخې، چې اکثراً ئى اروپائى پوهان دى هغويو به د (پرتوري) د نه درلودلو په خاطر د (واړه) کلمه به د (واره) په شکل ليکلي وى او د نورو پوهانو لپاره به ئى همدا شکل غوره گڼل شوى وې. ددى کارد شنې لپاره غواړم لومړى د پوهانو او څيرونکو تاريخى اندونه او دنامه دماناگانو په اړوند، چې هغويو توضيحات ورکړي او تشریح کړي يې دى يودبل پسى وليکم او وروسته د هغې نوى نظر او دهغې پرتله لوستونکو ته وړاندې کړم، چې لږ صبر او حوصيله غواړي خو دومره وایم که ئې تراخره پورې ولولې د تاريخ زړه مزه او خوند در په يادوى اودا دعوه به وکړې چې خدايېرود (اوستا) دمقدس دينى کتاب اصلى ټاټوبې او د زردشت د پيغمبر د پيداينبت اصلى ځاى هم همدلته زمونږ د لرغونى آريانا د ننى هيواد دگران افغانستان دهندوکش هاخوا او دى خوا سيمي دى.

واړه «واره»: (دا کلمه هم ډيره تاريخى او مهمه ده، د اوستا په ونديداد کې دا نوم راوړى او داسې بنکاري، چې په بخدی کې دا لومړى ودانى ده، چې «يما» د اهوره مزدا په امر جوړه کړه پخپله اوستا هسى وائى:

(تر ژمى د مخه په هيواد کې ډير وانبه، د څارويو لپاره راشنه شول. او اوبو بڼه څروب کړل، نو اوس به تر واورى لويديو وروسته اى «يما» دونې نوکې ځاى چې د پسه پښه پرايښو کيږي، عجب بنکاره سې! نو ځکه ته يوه واړه جوړه کړه، چې د اسپ د سپرلود ډگر غوندى ئى هرخوا ارته وې. او هلته د پسو او غويواو سړيوواو سپيوواو مرغانو تخمونه او سور بريښيدونکى اور درسره يوسه!

نو له دى جهته ته جوړه کړه يوه واړه، چې د آس د سپرلو د ډگر غوندى ئې هر اړخ

وی، او دا حای خلقو ته ټاټوبی وی، یوه واړه چی د آسپ د سپرلو ډگر غوندی یی هر اړخ وی، د غویو او سړو لپاره هلته ته اوبه وبهووه په یوه واله کی چی یوه هاتره اوږده وی هلته بنائی چی ته مرغان په داسې چمن کښینوی، چی هیڅکله نه زمول کیږی، دداسی خوړو سره چی کورټ نه ناغه کیږی. هلته بنائی چی ته یو ټاټوبی ودان کړی چی یو کور وی د لوړی خونۍ غولی او دالانه سره!

هلته بنائی چی ته د سړیو او ښځو تخمونه یوسی، کوم چی ډیر لوی او خورا ښه اوغوره وی پرمخکه، هلته بنائی چی د هر راز ژویو تخمونه یوسی، کوم چی ډیر لوی او خوراغوره وی پرمخکه!

هلته بنائی چی د هر راز ونو تخمونه یوسی کوم چی خورا ښه خوند اوبښه بوی لری. له دغو ټولو تخمو څخه بنائی چی ته دوه دوه له هره ډوله څخه یوسی، او په ډیر زیار ئی خوندی کړی، ترڅو چی هغه سړی ټول په واړه کی هستوگن سی.

هلته نه بنائی چی ټیټی یا خیتو، یا لینی یا لیونی؛ یا بد خواه، یا درواغجن، یا کین کښی رخن «حاسد»، یا وران غاښی، یا پیس استوگنه وکړی..... ددی حای په لویه برخه کې بنائی چی ته نهه واټونه جوړ کړی، شپږ په مینځ کی او دری نور په هغه کوچنی برخه کی، د لوئی برخې په واټوکی بنائی ته زرسړی اوبښځی واچوی، په منځنی برخه کی بنائی چی شپږ سوه وی او په کوچنی برخه کی ئی دری سوه، بنائی چی دغه واړه په خپل طلائی مهر ټاپه کړی، او یو وراو یوه کړکی ورته جوړه کړی چی پخپله یو له بل سره ورځی). (1)

(نو یمایوه واړه (واړه) ودانه کړه، چی د آس د سپرلو غوندی ئی هر اړخ و، او ده هلته دپسواو غویو او سړیو او سپیواو مرغانو تخمونه اوځلاند سور اور یوړ، ده جوړه کړه یوه واړه د سپرلو د ډگر په شان د سړیو د ټاټوبی لپاره او یوه واړه د سپرلو د ډگر په شان د سړیو د ټاټوبی لپاره او یوه واړه د سپرلو د ډگر په شان د غویو اوپسو لپاره)!(2)

(هلته ده د سړیو او ښځو تخمونه یوړل، کوم چی پر دې مخکه خورا لوی او خورا ښه او غوره وو، هلته ده د هر راز څارویو څخه چی پر دی مخکه خورا لوی او خورا ښه اوغوره وو، یو وړل. هلته ده د هر راز ونو څخه چی ډیرې جگې اوبښه بوی لرونکی وی تخمونه

کینبول. هلته د هر راز میوو څخه چې ډیرې خوندوری وې تخمونه یوړل. له دغو ټولو تخمونو څخه ده دوه دوه یوړل او په زیارئی هلته وسا تل تر څو چې دغه واره په سر یوودانه سوه). (3)

د «واری- واری» د جوړښت په اړوند نورې زړه پورې خبرې هم د پښتو د ادبیاتو په تاریخ کی شته دی چې داوستا د کتاب څخه را اخیستل شوې دی، چې دلته ئی دیوی ټوټی په را اخیستلو بسنه کوم لکه:

(بیا نو «یما» دغسې وکړه، لکه اهورا مزداچی ویلی وو؛ ځمکه ئی په پښو وخرله او پخپلو لاسویی خټه جوړه کړه، لکه دلونبوخته. نو یمایوه واره ودانه کړه، چې د اس د سپرلو د ډگر غوندې ئی هر اړخ و، او ده هلته د پسواوغویواوسپیواو مرغانو تخمونه او ځلانده سور اور یوور، ده جوړه کړه یوه واره د سپرلو د ډگر په شان دسپریو دټاټوبی لپاره او یوه واره دسپرلو دډگر په شان د غویو او پسو لپاره!) (4)

(وایی چی یما دغسې وکړه، چی امر ورته سوی و، څو چی واره ودانه سوه) (5)
(په دی ډول اوستا د واره د ودانولو نقشه مفصله کاری، او لدی څخه داسی ښکاری چی یما د اهورامزداپه ښوونه واره جوړه کړې او په هغه کی ئی د مدنیت لومړی اساس ایښی و. واره په بخدی کې وه، او تر اوسه ئی هم اثار د نوبهار په نامه سته، هغه وخت چی د یما په دغه تاریخی ټاټوبی کې زردشت راو پاخیدی، نو دده ددریو زامنو څخه یو چې یوروتاندره نومیدی «وار مشر» ټاکل سوی ویعنی واره مشر **Temporal lord of the Vara**.
(په سنسکریت کی له دغې ریښې څخه ډیر کلمات جوړ سوی دی مثلاً وار یعنې محوطه، ځای د هندوانو د ستی کولو ځای واره د ښار څلورمه برخه، یو ځای چې د هری طبقې خلک پکی اوسی. واری محوطه غولی دربار باغ.

د سنسکریت (واره) د اوستا له (واره) سره هم په تلفظ او هم په معنا کی یوه ده، او دا یوه آریائی پخوانی کلمه ده، چې وروسته په بودائی دوره کی (وهار) سوه، ځکه چې دغه د بخدی (واره) هم وروسته د یوه معبد په ډول د زردشتی دین کانون او مرکز وه نو هغه وخت د زردشت اتباع ورک سول. او دده دین له مینځه ولاړ، نو پر پښتونخوا او باخترا د بودائی

دین خپې راغلي، او افغانستان د دغه دین مرکز سو، بامیان ئی د بتخانو او معابدو ډک و نو هغه د اوستا واره چی د زردشتی دین معبدوه، اوس د بودائی دین کانون سوه. او هغه لوړ او جگ بیرغونه، چې د بخدی بنار ئی په نامه یادیدئ د «لوړو بیرغونبکلې بنار» اوس د بودا د اتباعو لخوا لوړ سول، نو دوی د اوستا «واره» په بودائی اصطلاح «وهار» تبدیله کړه او هغه زردشتی اتشکده بتخانه سوه او دغه «وهار» وچې وروسته بهار سو او په اسلامی دوره کی دغه د بخدی معبد «نوبهار» باله کیده. (6)

نوی نظر:

د اوستا د متن څخه داسی ښکاری چې، (واره) د یوه خای ټاټوبی او د یوه ستر حصار په مانا دی دا ځکه، چی په هغی کی د هستوگنی مفهوم پکی له وراه نغبتی ښکاری. پوهانو هم د (واره) کلمه په همدی مفهوم اخیستی ده. اوس چی د واره د کلمې په اوستائی مانا او مفهوم وپوهیدو، غواړم نوموړی کلمه په پشائی ژبه کی د (واړه) په شکل کی تر خپرنې لاندی ونیسم. او هغه زړه پوری مفاهیم، چی په هغې کی د آهورامزدا په امر سره د انسانانو، ډول ډول حیواناتو، الوتونکو او د نباتاتو دښه او غوره ډولونو راټولول او د هغوی خای په خای کول دی همدا ډول نوموړی ډولونه له ټیټی یا خیتو، لینی یا لیونی، بد خواه یا دروغجن یاوران غابنی، پیس..... او نورو څخه د لیرې ساتل دی، څرگند کړم، چی دا کار د پشائی ژبی د (واړه) د کلمې په وجود کی په لاندی ډول سره تر سره کیری. واره په پشائی ژبه کی:

نوموړې کلمه «واړه» لرغونی آریائی نوم دی، چی د اوستا په کتاب کی راغلی چی، خپرنه ئی خورا زړه پورې ده دا په دی خاطر، چی د هغې د خپرنی په پایله کی مونږد یوې ژبی د لرغونی زمانې څخه را نیولې تر نن پوری د هغې ژوند او شته والې او حقیقت را برسیره کولکه څوک، چی یو ناخپه یوازښتناکه غمی مینده کړی. دا چې اوس مونږ د «واړه» د نامه په هکله د اوستا د کتاب د قصې څخه نا څه دا درک کړه او پری وپوهیدو، چی (واړه) د انسانانو رنگارنگو حیواناتو، مرغانو د ښکلو او ښایسته بوتواو د خوش بویه او مزه دارومیوه لرونکو ونو د ډولونو د بقا څخه بحث کوی پری وپوهیدو، چی نوموړې کلمه په

کل کی د «چان اوسوچه توب» مانا ورکوی اوس ددی وخت رارسیدلی دی چی د نوموړې نامه مانا او خرنګوالې په لرغونی آریائی ژبه پشائی کی وخیرو په لاندې ډول. واره په پشائی ژبه کی د(واړیک- چانول؛ غلبیلول) له مصدر څخه په لاندی ډول په یوه گردان کی وینو.

واړیک:

پشائی پښتو فعل فعل

آزه واړیم غلبیلوم امری فعلونه ئی: (واړ، واره) دمفرد مخاطب لپاره.

تو ته واړی غلبیلوی واره - غلبیلونه

سی هغه واړگا غلبیلوی واره - غلبیل شوی

امو مونږ واړیس غلبیلوو

ایمو تاسی واړیدا غلبیلوی

تې هغوی واړین غلبیلوی

په پشائی ژبه کی د (واره، واره) د امر فعلونه دی، چی مانا ئی (غلبیل ئی کره؛ چان ئی کره) کیږی، دا چی اوس مونږ د اوستا د « واره - واره» نومونه د پشائی ژبی په یوه ژوندی مصدرکی په لاس راوړل چې د شکل له مخی د اوستا د(واره) سره هډو توپیر نلری او کت مټ د یوې مورغبرګونی او یوشانته لونی او د یوې سکی دوه مخه دی، دا چی اوس مونږ نوموړی نوم د شکل له مخی په لاس راوړ، نو د مانا او مفهوم له مخی که ورته ښه ځیر شونو د اوستا د تعریف څخه دا په ډاګه کیږی، چی د اهورامزدا د وینا سره چی (یما) ته لار ښوونه کوی کت مټ یو شی دی او هلته ورته وائی، چی د هر ډول څخه غوره او ښایسته او ښکلی او مزه داره راټول او (واړی - واره) ته راټول کره، چی په دی ځای کی د اوستا د(واړی- واره) نوم او مفهوم د پشائی ژبی د(واړ، واره، واری) د شکل او مانا څخه هډو توپیر نلری او سره یو شی دی. همدا ډول دنوموړې مصدر څخه په لاس راغلی افعال لکه :

(واړنا = غلبیلونه) او (واړوا = غلبیل کرل شوی) دا ټول نومونه د (واړه) دکلمی خټه جوړوې او دا په ډاگه کوې، چی د (واړه) اوستائی کلمه په خپل قوت سره د پشائی ژبی د (واړیک) په مصدر کی ژوندی ده، که مونږه هری لوری ته ولاړشو بیا هم د (واړیک) له مصدر څخه نشو وتلای اود (واړ) یا د اوستائی (واړه) کلمه د پشائی ژبی د (واړیک)له مصدر څخه رازږیږي.

اوس نو دا ویلی شو، چی نوموړې کلمه اصلاً پشائی کلمه ده یا هم برعکس اوستائی کلمه ده . په هر حال داو د اوستا د (واړی)کلمی په هکله چی مونږ ژوندی په پشائی ژبه کی وکتله او وڅیړله.

اوس دا په ډاگه وایم چی پشائی دا لرغونی آریائی ژبه (آریک) د (ویدا) او (اوستا) د کتاب د لیکنې لا پخوا یوه ژوندی ژبه وه، چی بیا وروسته د (اوستا) کتاب پری لیکل کیږی.

د بیلگې په توگه یو څو نور نومونه، چی لا تر اوسه پوری په پشائی ژبه کی ژوندی دی لکه:

وار – نوبت؛واړ-ډېره..... اوډیر نور.

یادونه: یو بل لرغونی او خورا زړه پورې نوم چی لا تر اوسه پوری یو ژوندی نوم دی او ورته (واړه وان) وائی او دا ځای دلرغونی زمانی څخه تر ننه په خپل نوم ژوندی دی او دا ځای د کونړ ولایت د نورگل ولسوالی د توری تیگې په نوم سیمه کی، چی د سیمې پښتانه دا ځای اوس د گوج په نوم نوموې، چی د شکل له مخی چار چاپیره یو د بل سره نختی غرونه دی او یواځی د ننوتو لپاره یوه لار لری، چی ته به وائی، چی دا لاره یا دروازه چا په خپلو لاسونود ننوتلو لپاره جوړه کړی وی شته دی، چی دا نوم د اوستا د (واړه وان یا واړه مشر) سره کټ مټ یو شانته دی.

Temporal lord of the Vara

داو د واړه د نامه څیړنه او شننه په پشائی ژبه کی.

زمونږ د گران هیواد لرغون پیژندونکی کولای شی ددغی نوې څیړنې په رڼا کی خپلو څیړنو ته ژوره کتنه وکړی اونوموړی سیمه له نږدی وگوری دنامه او ځای په هکله او د هغی د خصوصیاتو او د څرنګوالي په اړوند نوی څیړنې وکړی اودا نیمګړې څیړنه پوره کړی، ژب څیړونکو او ژب پوهانو د نوو څیړنو لپاره لاره هواره کاندی. دا د اوستا (واړه) په اصل کې د پشائی ژبی (واړه - غلبیلول ، چانول) دی ، چې د نوموړې نامه توضیح او تشریح د اهورامزدا په امر کی چې پر (یما) ئی کړی دی ښه څرګند پیری ، چې د (واړی - واړه) مانا هماغه (غلبیلونه ، چانونه او سوچه کوونه ده) نه کوم بل شی. د اوستائی لرغونو نومونو د څیړنی او د پرتلې په لړ کی ، ښائی ، چی یو څونور لرغونی آریائی نومومونه هم یو دبل پسې وڅیړل شې تر څو د پشائی ژبې لرغونتیا پکی څرګنده شی لکه په دغو لاندینو اوستائی نومونو کی.

بخل (بلخ) بامیک Balkh Bamik:

ددی لپاره ، چې د (بخل بامیک) د اوستائی کلمی په هکله د پشائی ژبی له پلوه څرګندونی وړاندی شې پر ځای یی بولم ، چې تر هر څه د مخه د پوهان نظریاتو ته پام وکړو او وروسته له هغی یی په پشائی ژبه کی تر څیړنې او شاربنی لاندی ونیسو. جیکسن معروف مستشرق وایی : چې د (اوستا یوه پهلوی نسخه په سمر قند کی پیدا سوې او د اتم مسیحې قرن ده ، په دغه نسخه کی راغلی دې ، چې ویشتا سپ زوی په بخل بامیک کی د (نوزاک) ښار جوړ کړ (۱۸۰).

ډار مستپهر وائی : (چې بامیک) ددرخشان مانا لری او په اوستا او زند کی یی ریښه بامیه ده ، چې ځلانده ته وائی) (۱۸۰).

د (بامې) د لرغونې کلمې په هکله داسی ویل کیږی : (له خورا قدیمی زمانی د بخدی یا بلخ ښار یو صفت له ځانه سره لرې ، چې دغه صفت په اوستا کی یو ځای سریرا یعنی) ښکلی (ذکر کیږی او وروسته هم دغه صفت بامیک یا بامی دی ، چې مانایی ځلانده ، یا

بنکلی گنله سوی او په پارسو کی بلخ درخشان) (۱۸۰).
اوس، چی د بخل بامیک، بامی او (سریرا) د کلم په کله وپوهیدو، چی د بخل بامیک کلمه
په لرغونی زمانه کی د حای نوم دی، بامی او سریرا د (بنکلی) په مانا راغلی دی. غواړم
د نوموړو کلمو په هکله د پوهانو د نظر یاتو په رڼا کی خپل نظر د پشائی ژبی له پلوه
بنکاره کړم.

د بخل بامیک نوم په پشائی ژبه کی یو ترکیبی نړم دی، چی له دریو ټوټو څخه جوړ
شوی دی.

۱- د (بخل) نوم زمونږ د هیواد د ننی (بلخ) مزار شریف نوم دی، چی پوهانو دا نوم هم
(بخل) د (بلخ) په بڼه اخیستی دی

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**